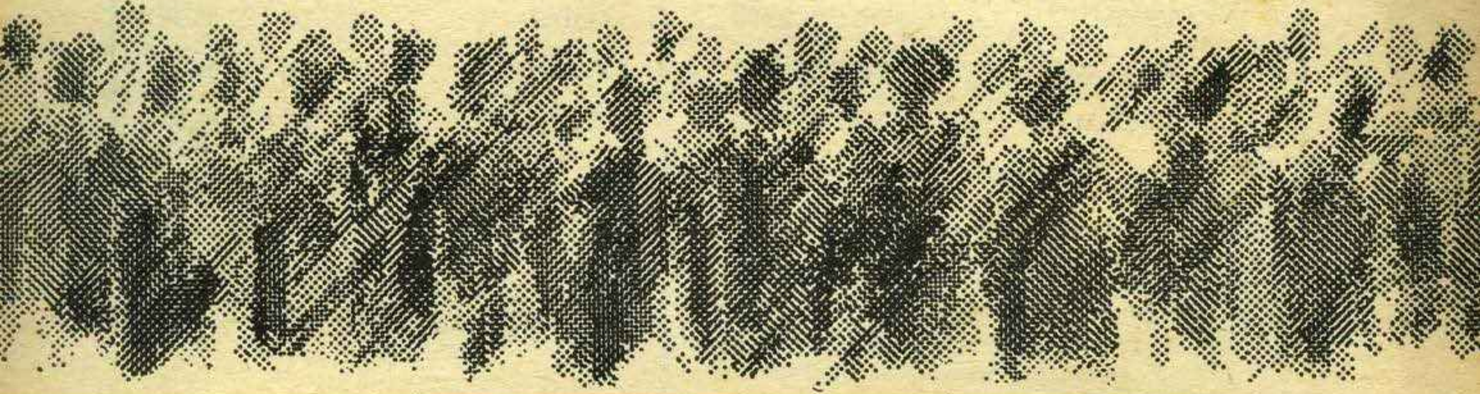
DİSK

Aylık kültür
ve siyaset dergisi
6
Kasım 1973

CUMHURİYETİN 50. YILINDA İŞÇİ HAKLARI

C.H.P. MECLİSTE ÇOĞUNLUK SAĞLADI

Almanya'daki işçiler
Grevlerde gelişmeler
Çok uluslu şirketler

DİSK'E BAĞLI SENDİKALAR

BARSAK - İŞ		KERAMİK - İŞ	Tel : 27 84 02
BASIN - İŞ	Tel : 27 67 37	KİMYA - İŞ	Tel : 27 70 42
DEVRİMCİ YAPI İŞÇİLERİ SENDİKASI	Tel : 21 28 95	LASTİK - İŞ	Tel : 23 64 87
		MADEN - İŞ	Tel : 47 33 98
GIDA - İŞ	Tel : 21 30 47	TURİZM - İŞ	Tel : 49 00 90
HÜRCAM - İŞ	Tel : 27 84 02	TÜMKA - İŞ	Tel : 21 28 95

İ Ç İ N D E K İ L E R

DİSK

Aylık Siyaset ve Kültür Dergisi

Sayı 6
Kasım 1973

Sahibi : Türkiye Devrimci
İşçi Sendikaları
Konfederasyonu adına,
Genel Başkan
Kemal Türkler

Yazı İşleri Müdürü :
Kemal Sülker

Yönetim Yeri : DİSK
Barbaros Bulvarı, Uluğ Han
No. 64/4 Beşiktaş İstanbul
Tel : 48 40 99

Kapak Düzeni : Sait Maden

Dizgi-Baskı: Murat Matbaası
Klişeler : Şehir Klişe

Parayla Satılmaz

SUNUŞ

CUMHURİYETİN 50. YILINDA İŞÇİ HAKLARINA BAKALIM

23 Ekim 1973, Cumhuriyetin 50. yılını kutladığımız büyük gün. Cumhuriyet; köhnemiş Osmanlı Saltanatı'nın ve Alman emperyalizmi saflarında Türkiye'yi maceraya ve mahva sürükleyen Enver - Talât - Cemal Paşa üçlüsünün başını çektiği bir politikanın iflâsı üzerine kurulmuş bir rejimdir. Yeni rejimin yeni Anayasası'nın 1. maddesi Cumhuriyetin niteliğini belirtmiştir :

«Hakimiyet bila kaydü şart milletindir. İdare usulü halkın mukadderatını bizzat ve bilfiil idare etmesi esasına müsteniddir. Türkiye devletinin şekl-i hükümeti Cumhuriyettir.»

Böylece, kişisel egemenliğe son verilmiş ve Meclis'in 286 üyesinden (milletvekilinden) ancak 158 inin oy verdiği ve 128 kişilik azınlığın karşıt olduqu ilke geçerli olabilmiştir.

Cumhuriyet kolaylıkla ayakta durmamıştır. Güçlüklerle karşılaşılmıştır. İç kalkışmalarla uğraşılmıştır. Yerli ve yabancı sermayecilerin itelemesiyle egemenliğin ulusa ait oluşuna sedler çekilmek istenmiştir. Gittikçe gelişen işçi sınıfının bedensel, ruhsal, kültürsel sağlığı ve gelişimi yeterince ele alınmamış ve Atatürk'ün «Milletimizin siyasal, toplumsal hayatında da, fikir eğitiminde de rehberimiz; bilim ve fen olacaktır» demesine karşın bilimsel gerçeklere sırt çeviren egemen sınıflar işçi haklarını tanımamak için bu hakların tanınmasına yönelmiş istek ve girişimleri suçlama yolunu seçmişlerdir.

İşçi haklarını kabul ettirmek ve işçilere emeklerine göre bir yaşam sağlamak için girişilen çetin çabalar 27 Mayıs 1960 da yeni Anayasa maddelerinde başarısını görmüş ve mücadeleler süreci, sosyal Anayasamızda tanılan haklarla Cumhuriyete kuruluş yıllarının heyecanını ve amacını yansıtmıştır.

Anayasal işçi haklarına karşı olan sömürücü çevreler, işçi sınıfının vardığı bilinç düzeyinden rahatsız oldukları için ilk iş olarak Anayasayı «lüks» saymaya başlamışlar ve gerici girişimlerde bulunmuşlardır. «İktidara gelirsek Anayasayı yeniden değiştireceğiz» diyen Adalet Partisi'nin 14 Ekim seçimlerinden yenik ve küs-

(Devamı 31 de)

Grev hakkı tehlikede

ÇALIŞMA HAYATI

YARGITAY VE GREV HAKKI

Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun aldığı bir karara göre, işyeri seviyesinde yapılmış bir toplu sözleşme yürürlükte olduğu sürece yapılacak işkolu seviyesindeki bir sözleşme nedeni ile greve gidilemeyecek. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun bu kararı Kırıkkale Belediyesi ile Türkiye Genel Hizmetler Sendikası arasındaki uyuşmazlıkla ilgili olarak alındı. Genel - İş Sendikası aynı işyerinde yaptığı işyeri sözleşmesinin geçerli olduğu devre içinde işkolu seviyesinde çağrıda bulundu ve işverenin çağrıya katılmaması üzerine belediye işyerlerinde grev kararı aldı. Daha sonra mahkeme grev kararının yasaya uygun olmadığı yolunda bir karar verdiği halde Yargıtay bu kararı sendika lehine bozdu. Mahkemenin ilk aldığı kararda ısrar etmesi üzerine Yargıtay Genel Kuruluna akseden uyuşmazlık Genel Kurulun 275 sayılı yasanın «toplu iş sözleşmesi içinde grev ve lokavt yapılamaz» hükmüne dayanarak grev uygulamasına geçilemeyeceği yolunda aldığı kararla sonuçlandı.

PROTESTO EDİLEN KARARNAME

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği yeni açıklanan 8 numaralı Kanun Gücündeki Kararname ile ilgili olarak Cumhurbaşkanı, Başbakan ve Bakanlara bir telgraf çekerek kararname hükümlerini protesto ettiler. Teknik elemanların en güçlü örgütü olan birliğin görüşlerinin alınmasına bile lüzum görülmeden hazırlandığı belirtilen kararnameyi «tüm teknik personel topluluğunun dayanışmasını bozmaya yönelik bir tutumun ifadesi» olarak niteleyen birlik yöneticileri bu durumun diğer kararnamelerde de görüldüğünü söylediler.

FİYAT ARTTIRMA YOLU SAPTANDI

Ekonomik istikrarın korunması için mamul madde fiyatlarını kontrol etmek üzere Maliye Bakanlığı Müsteşarınının başkanlığında bir komitenin kurulduğu açıklandı. Buna göre, kamu kesimine ve özel kesime mensup kuruluş ve şahıslarca zorunlu görülecek mamul madde fiyatlarının arttırılabilmesi ancak bu komitenin ön iznine bağlı olacak. Komite ayrıca izinsiz fiyat arttıranlara karşı hukuki ve ekonomik tedbirler alabilecek.

İŞBAŞI YAPMAYAN KLİNİK PERSONELİ

Kanun kuvvetindeki kararname uyarınca yan ödemeleri ve 9 aylık maaş farklarını alamayan İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Klinikleri personelinden 500 kadarı durumu protesto amacıyla işbaşı yapmadılar. 9 aylık maaş farklarının 8'de biri oranındaki taksitinin diğer kamu personeline ve doktorlara da ödenmesine rağmen kendilerine verilmediğini belirten hastane personeli Dekan sözcüsü Selçuk Aybar'ın ödemelerin bayramdan önce ödeneceğini bildirmesi üzerine dağılarak işbaşı yaptılar.

ZONGULDAK'IN 49 ŞEHİDİ

Zonguldak bölgesi kömür ocaklarında çalışan işçiler için, iş kazaları ciddi bir tehlike halini aldı. Geçtiğimiz ay içinde meydana gelen bir kaza sonunda 5 tonluk katar altında kalan Hasan Bozkur isimli işçi öldü. Böylece içinde bulunduğumuz yıl başından bu yana çeşitli iş kazaları yüzünden ölen işçilerin sayısı 49'a ulaştı.

«KAÇAK» TÜRK İŞÇİLERİ

Fransa Hükümeti ülkesinde kaçak olarak çalışmakta olan Türk işçilerini affetti ve kendilerine normal işçi statüsünden yararlanabilmeleri için 31 Ekim 1973 tarihine kadar resmi makamlara müracaat etmelerini bildirdi. Son bilgilere göre, Fransa'da kaçak olarak 6 bin civarında işçi çalışmakta, normal yollardan çalışmaya gidenlerin sayısı ise 30 bini aşmaktadır.

TÜRK İŞÇİLERİNİN HALİ PÜRMEALİ

Avrupa Konseyi Danışma Meclisinin Genel Kurulunda Türkiye'nin görüşlerini açıklayan Prof. Dr. Orhan Oğuz, uzun süredir sürüncemede olan yabancı işçilerin hukuki durumuna ilişkin statünün bir an önce çıkarılması gerektiğini belirtti. Daha sonra, yabancı ülkelerde çalışan işçilerin ha-

yat ve çalışma şartlarının tatminkâr olmadığını belirten Oğuz, Almanya'nın Ford ve Fransa'nın Renault Fabrikalarındaki grevlerin buna birer örnek teşkil ettiğini söyledi. Prof. Oğuz ayrıca uluslararası bir konu olan bu sorunun bir an önce halli için Avrupa Konseyinin harekete geçmesini istedi.

IŞÇI DÖVIZLERI REKOR KIRDI

1973 yılının ilk 8 ayında, Türkiye'nin yabancı ülkelerde çalışan işçilerden sağladığı döviz gelirinin, ihracat gelirlerini aştığı açıklandı. Aynı süre içinde ihracattan sağlanan döviz geliri ise 791 milyon 400 bin dolar olduğundan, işçi gelirleri, ihracat gelirlerinden 1 milyon 900 bin dolarlık bir fazlalığa ulaştı. Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde çalışan 735 bin Türk işçisinden elde edilen döviz miktarının yıl sonuna kadar 1 milyon dolara ulaşması bekleniyor.

12 GÜNLÜK GREV VE 300.000 TL. ZARAR

Eskişehir Belediyesi Otobüs Şoförlerinin başlattıkları grev sona erdi.

İmzalanan toplu sözleşmeyle grevci 95 şoför ve biletçiye 6 lira yemek parası, 4 lira kıdem zammı ile şoförlere 6 biletçilere 4 lira tutarında ücret zammı sağlandı. 12 gün süren grev Eskişehir Belediyesinde 300 bin liralık bir zarara yol açtı.

TEPE MOBILYA IŞÇILERI GREVI

Hacettepe Üniversitesi Vakfına ait Tepe Möble Fabrikasında çalışan 400 işçi haklarının verilmemesi üzerine greve başladı. Tepe Mobilya Fabrikası işverenin Uzlaştırma Kurulunca alınan kararların hiç birini kabul etmemesi üzerine greve gidilen işyerinde çalışan bütün işçiler greve katıldı.

ŞU BOZUK DÜZEN

«INTIHAR» YOLUYLA TEPKI

İmar ve İskân Bakanlığında Jeolog olarak çalışan ve 4 ay önce Bakanlık emrine alınan Osman Gürel isimli bir vatandaş, Kızılay'daki bir otelin yedinci kat penceresinden atlayarak intihar etmek için 5,5 saat bekledi ve Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'ün kendisiyle görüşmeyi kabul etmesi üzerine intihardan vazgeçti. 1966 yılından beri devamlı olarak «Sürgün hayatı» yaşayan ve iki kere bakanlık emrine alınan Jeolog Osman Gürel 7. kattan kendisini atacağını ilân ederek elindeki megafonla tam 5,5 saat Atatürk Bulvarına biriken meraklılara «Hayat hikâyesini» ve kendisine yapılan haksızlıkları anlattı. Polislerin intihardan vazgeçmesi için yaptıkları çağrılara uymayan Osman Gürel «Ancak Cumhurbaşkanı ile görüştürülürsem intihardan vazgeçerim» dedi ve bu isteği Cumhurbaşkanınca kabul edilince intihardan vazgeçti.

VERGI KAÇIRMA ORANI YÜKSEK!

Devlet İstatistik Enstitüsünün Cumhuriyetin 50'nci yılına armağan olarak hazırladığı bir yoyımında, Kurumlar Vergisine tabi tüccarların yüzde 5, gelir vergisine tabi tüccarların ise yüzde 40 oranında vergi kaçakçılığı yaptıkları açıklandı. Buna göre hemen her yıl ortalama aynı oranlarda olan vergi kaçakçılığının yılda 1 milyar lirayı aştığı sanılıyor.

SATILAN SORULAR

Tek ders imtihan sorularını öğrencilere sattığı tespit olunan İstanbul Mecidiyeköy Lisesi öğretmenlerinden biri yakalanarak adliyeye sevkedildi.

ÖZEL SEKTÖR AÇIKGÖZLÜĞÜ

Adanalı bazı işadamlarının kurduğu ve Yönetim Kurulu Başkanlığına CGP'li Turgut Yeğenağa'nın getirildiği Çukurova Elektrik Şirketi'nin, elektrik santralı kurup halka enerji satmasına izin verilmedi. Dünyadaki akaryakıt sıkıntısına rağmen Adanalı işadamlarının dışarıdan ithal edilecek fuel oil ile çalışacak bir elektrik santralı kurmak istemeleri, yasaların «özel sektörün elektrik santralı kurmasına müsaade etmemesi üzerine» reddedildi. Bizzat AP Genel Başkanı Demirel'in, Başbakan Naim Talu'dan «Bu işin seçime kadar sonuca bağlanmasını» istemesine rağmen Enerji Bakanı bozuk girişimi engelledi.

DÜNYADAN HABERLER

FRANSA'DA SENDIKALAR YABANCI IŞÇILERI SAVUNUYOR

Fransız CGT ve CFDT sendikaları yayınladıkları ortak bir bildiri ile Çalışma Bakanına yabancı işçiler konusunda göndermiş oldukları mektubu açıkladılar. Mektupta, Yabancı İşçiler Komitesi'nin olağanüstü toplanarak şu sorunları acele ele alması istenmektedir :

— 1972 tarihli Irk Ayrımı Güdülmesini önleyen yasanın tam olarak uygulanması,

— Yabancı işçilerin rasgele işten atılmalarının önlenmesi,

— Sendikal ve sosyal haklar konusunda alınacağı bildirilen tedbirlerin bir an önce alınması,

— Fransız işçilerle yabancı işçilere eşit haklar tanınması.

HINDISTAN'DA SENDIKALAR FIYAT ARTIŞLARINA KARŞI HAREKETE GEÇTI

Hindistan'da üç ayrı işçi konfederasyonunun (AITUC, INTUC ve HMS) meydana getirdiği Ulusal Sendikalar Konseyi (NCTU) fiyat artışlarını protesto etmek için bir «Protesto Günü» ilân etti.

NCTU işçilere de çağrıda bulunarak aracıların, fırsatçıların, karaborsacıların ve benzeri anti - sosyal unsurların halkı sömürmesini önleyecek bir ortamın meydana getirilmesi için etkin eyleme geçmelerini istedi.

ŞİLİ HALKI İLE DAYANIŞMA ULUSLARARASI KONFERANSI TOPLANDI

Tamamen Anayasa'ya ve yasalara uygun olarak iktidara gelen ve iktidarda bulunduğu sürece Anayasa ve yasalardan ayrılmadan faaliyet gösteren Allende'nin askeri bir darbe sonucu öldürülmesi, demokratik iktidarına son verilmesi ve darbeden sonra meydana gelen kanunsuz hareketler ve sorgusuz-sualsiz insan katliamı dünyada çeşitli protestolarla karşılaştı.

Bu meyanda, Finlandiya'da merkez sol koalisyonu, sendikalar ve öğrenci örgütlerinin Dünya Barış Konseyi ile ortaklaşa düzenledikleri «Şili Halkı ile Dayanışma Uluslararası Konferansı 29 - 30 Eylül 1973 tarihlerinde yapıldı. 40'dan fazla ülke ve uluslararası örgüt temsilcilerinin katıldığı bu toplantıda bu gibi hareketlere artık son verilmesinin gerektiği üzerinde duruldu.

«LIP» İŞÇİLERİNİN DESTEKLENMESİ SÜRÜYOR

Fransız CGT, CFDT, GEN ve FO (Franche - Comte) sendikaları yayınladıkları ortak bir bildiride işçilerin Besançon kaza merkezinde bulunarak, «LIP işçilerinin çıkarlarına bölgenin çıkarlarına ve ulusun çıkarlarına uygun bir çözüm yolunun bulunmasını hükümetten ve işverenlerden istemekte kararlı olduklarını» göstermelerini ve yapılacak gösteri yürüyüşüne katılmalarını istemiştir.

Bildiri şöyle devam etmektedir :

«LIP işçileri için yapılan mücadele, bölgedeki öbür kategorilerde çalışan işçilerin isteklerinin yerine getirilmesi için yaptıkları mücadelelerin sadece bir tanesidir.

«LIP işçilerinin altıncı ayındaki bu mücadelede görüşmeler yeni bir aşamaya gelmiştir. Şimdi iş güvenliği konusu görüşülmektedir. İsteğimiz eskiden olduğu gibi, şöyledir : Hiç bir işçinin işine son verilmeyecektir.»

(LIP olayı ile ilgili olarak bakınız : DİSK Dergisi, sayı 4 - 5, sahife 34.)

ILO AVRUPA TOPLANTISI

1955 yılında toplanmış olan birinci bölgesel toplantıdan sonra İkinci Avrupa Bölgesel Konferansı, 14-23 Ocak 1974 tarihlerinde İsviçre'de, Cenevre şehrinde toplanacaktır.

Bu toplantıya 30 ülkenin hükümet, işçi ve işveren delegeleri katılacak ve görüşmelerin hareket noktası ILO tarafından hazırlanmış olacak «Sosyal Politikada İnsani Değerler : Avrupa için ILO'nun Gündemi» adlı rapor olacaktır.

İNGİLİZ SENDİKACILARI VE İNGİLİZ İŞÇİ PARTİSİ

Geçtiğimiz ay içinde İngiliz İşçi Sendikaları'nın yıllık Kongresi yapıldı. Kısaca TUC olarak bilinen Konfederasyonun bu 105'inci toplantısında 10 milyon işçiyi temsilen gelmiş bulunan delegelerin yaptıkları konuşmalar ve aldıkları kararlar, işçilerin Muhafazakâr Parti'nin, Tekelci Sermaye'nin çıkarları doğrultusunda izlediği politikaya karşı mücadelede ve İngiliz İşçi Partisi'nin gerçekten emekçi halkın yararına olan bir program kabul etmesini sağlama uğrunda faaliyet göstermede azimli olduklarını bir kez daha ispat etti.

TUC'un Kongresinin arkasından İngiliz İşçi Partisi'nin Kongresi yapıldı ve bu kongrede gerek sendikaların, gerekse İşçi Partisi'nin yöresel kuruluşlarının ağırlığını göstermesi sonucunda kabul edilen yeni iktisadi program ve dış siyaset politikası dünya kamu oyunda ilgi ile karşılandı.

Bu kararları şöyle özetleyebiliriz :

KAMU MÜLKİYETİ:

Kamu mülkiyeti genişletilecek, fakat kamulaştırılacak firma ve sanayilerin adları önceden belirlenmeyecek.

Servetin yeniden dağılımını amaçlayan bir ulusal plân yürürlüğe konacak. İşçilerin geçim düzeylerini düşüren ücret ve gelir siyasetine son verilecek.

ORTAK PAZAR :

İngiliz kamu oyunu ikiye bölen Ortak Pazar'a giriş sorununda son söz seçmenlere bırakılacak.

İngiliz veya Amerikan olsun, bütün nükleer üsler, İngiliz topraklarından ve kara sularından kaldırılacak. Askeri harcamalar yılda en az 36 milyar tutarında azaltılacak.

ENDÜSTRİYEL DEMOKRASİ :

Millileştirilen sanayilerin yönetim kurullarında en az yüzde 50 oranında sendika temsilcisi bulunacak. İşçiler bütün yönetici atamalarını veto edebilecekler.

Ereğli Demir - Çelik grevinden Erdemir işvereni sorumludur

Günaydın Gazetesinde yayımlanan «Daha Fazla Zarara Uğramadan» başlıklı yorumda Maden - İş Sendikasının Ereğli Demir Çelik Fabrikasında uyguladığı grevde, işverenin grevci işçilere karşı takındığı olumsuz tavır eleştirildi. DİSK üyesi Maden - İş Sendikası ile Ereğli Demir Çelik işvereni arasındaki anlaşmazlığın düğüm noktalarının incelendiği yazı özetle şöyle: «Grev uygulamasının başlamasından bu yana bir ay geçtiği halde, anlaşmazlığa çözüm yolu getirileceğine ilişkin hiç bir belirti yoktur. Zira taraflar arasında anlaşabilecekleri ortak bir zemin henüz bulunamamıştır. Oysa, sanayileşmenin en temel hammaddesini sağlayan Ereğli Demir Çelik'te üretimin durmasından yurdumuzda yetmişe yakın işyerinin etkilendiği bildirilmektedir. Ayrıca bir aydır sürdürülen grevde 160 bine yakın işgünü yok olmuş ve maddi zarar 240 milyon liraya ulaşmıştır. İşçiler, anayasal ve demokratik haklarını kullanmaktadırlar ve bundan ötürü de onları kınamak mümkün değildir. Ancak öte yandan da, üretimin durmasının doğurduğu etkiler yavaş yavaş bütün Türk ekonomisinde hissedilmeye başlanmıştır. Bu yüzden Ereğli Demir Çelik'teki işçi - işveren arasındaki anlaşmazlığın üzerine bir an önce eğilmenin ve ortak bir noktada birleşilmesini sağlamanın birçok yararları olduğu kanısındayız. Daha fazla zaman kaybı Türk ekonomisini olumsuz yönde büyük zararlara sokacaktır.»

GREV VE SENDİKAL HAKLAR TEHLİKEDE

Cumhuriyet Gazetesinde «Bir Yargıtay Kararı Üzerine» başlıklı bir yazısı yayımlanan Avukat Orhan Apaydın, Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun son aldığı grev kararının uygulanmasıyla ilgili kararının, grev ve sendikal örgütlenme haklarını tehlikeye düşüren bir nitelikte olduğunu belirtti. İşyeri seviyesinde yapılmış bir toplu sözleşme yürürlükteyken işkolu seviyesinde yapılacak bir sözleşme nedeni ile greve gidilemeyeceği yolunda karar alan Yargıtay Genel Kurulunun, bu kararını eleştiren Orhan Apaydın'ın yazısı özetle şöyle: «Hukuk Genel Kurulu kararının sendikal örgütlenme, toplu iş sözleşmesi ve grev hakları yönünden doğurabileceği tehlikeli sonuçlar şunlardır: 1 - Sendikal örgütlenme bakımından: İşyeri toplu iş sözleşmesinin varlığı süresinde, işkolu toplu iş sözleşmesinin yapılmaması işverenlere, sarı sendikalar kurdurarak işyeri toplu iş sözleşmeleri yapabilme olanağını vereceği gibi, Amerikan sendikacılığında olduğu biçimde sendikal örgütlenmeyi işyeri düzeyine indirerek parçalamak sonucunu yaratacaktır. 2 - Toplu iş sözleşmesi yapma hakkı bakımından: İşyeri toplu iş sözleşmelerinin yürürlükte olduğu süre içinde işkolu toplu iş sözleşmelerinin yapılamaması durumunda, her işkolu toplu iş sözleşmesi çağrısında işyerlerinde bir sözleşme yürürlükte olabileceğinden işkolu toplu iş sözleşmesi hakkı kullanılmaz duruma gelecektir. 3 - Grev hakkı yönünden: Ekonomik mücadele ile siyasal eylemi birbirinden ayırmak olanaksızdır. Grev işçi sınıfının kendi yararına bilinçlenme ve güçlenmesinde de en etkin bir araçtır. Bir veya birkaç işyerinde yapılan grevin yanında ülke çapında yapılan bir işkolu grevinin etkinliği tartışma götürmez. Yargıtay Genel Kurulunun kararı ise, bir işkolu grevini olanaksız duruma getirmektedir. Yargıtay'ın iki yetkili kurulunun aynı konuda ortaya koydukları yargısal inançlar arasında çelişme olduğu açıktır.»

Ankara Basın işçilerinin örnek dayanışması başarıyla sonuçlandı

BASIN - İŞ'TEN

● **ANKARA GREVLERİ BİTTI** — DISK üyesi Basın - İş Sendikasınca Ankara'daki 5 işyerinde yürütülen grevler 56. gününde anlaşmayla sonuçlandı. Bilindiği gibi, Basın - İş Sendikası, Türk Tarih Kurumu Basımevi, T.C. Ziraat Bankası Matbaası, Bilgi Basımevi, Baylan Basımevi ve Güven Basımevinde çalışan 560 işçi için yürüttüğü toplu sözleşme görüşmelerinde uyuşmazlığa düşülmesi üzerine Eylül ayı başlarında greve başlamıştı. Bu arada seçim pusulaları sendikanın rızası ile Türk Tarih Kurumu Basımevinde basılmıştı. 56 gün süreyle birlik, beraberlik ve disiplin içinde devam eden grevler işverenlerin anlaşmaya yanaşması üzerine kaldırıldı. 560 basın işçisi örnek bir dayanışma göstererek ulaştıkları başarıdan sonra 50. yılı ve Şeker Bayramını daha büyük bir çoşkunluk içinde kutladılar. Taraflar arasında imzalanan toplu sözleşmeyle 560 işçi birinci yıl aylık ücretlerine 250 ile 1040 lira arasında değişen kademeli zam, çeşitli sosyal haklar ve ikramiyeye hak kazandılar. Ayrıca, ücretlere ikinci yıl için yüzde 12 oranında zam yapılması da toplu sözleşme ile kararlaştırıldı.

● **KESETAP'DA GREV KARARI** — Basın - İş Sendikası toplu sözleşme görüşmelerinde uyuşmazlığa düştüğü Kesetap Kollektif Şirketinde 31.10.1973 tarihinde grev kararı aldı.

KERAMİK - İŞ'TEN

● **İZMİR'DE ÖRGÜTLENME — Keramik - İş Sendikası örgütlenme faaliyetlerini sürdürdüğü İzmir'deki Betosan Tuğla ve Kiremit Fabrikasında örgütlenme işlerini tamamladı. Bu işyerinde çalışan 200 işçi topluca DISK üyesi Keramik - İş Sendikasına üye oldular.**

KIMYA - İŞ'TEN

● **KAV'DA YETKİ KİMYA-İŞ'İN** — Orhangazi'deki Kav Kibrit Fabrikasında çalışan işçiler adına toplu sözleşme yapma yetkisi, mahkeme kararıyla DISK üyesi Kimya - İş Sendikasına verildi. Bilindiği gibi bir süre önce Türk - İş üyesi Petrol - İş Sendikasının sahte üye giriş fişleri ve Bursa Bölge Çalışma Müdürünün gayretleriyle Kav Kibrit Fabrikasında yetki Petrol - İş'e verilmişti. Fabrikada çalışan işçilerin büyük bir kısmının Kimya - İş üyesi olmasına rağmen yetkinin sahte evrak düzenleyen Petrol - İş Sendikasına verilmesi üzerine, Kimya - İş Sendikası duruma itiraz etmişti. Davaya bakan Orhangazi Asliye Hukuk Mahkemesi, Petrol - İş Sendikasının üye kayıt fişlerinin sahte olduğunu tespit ederek şu kararı verdi : «İtirazcı sendikanın sahtekârlık iddiası bilirkişiye incelettirilmiş ve bilirkişi raporundan Petrol - İş fişlerindeki 71 kişinin imzalarının mahkememizce verilen dilekçedeki imzalara uymadığı, sonuç olarak itirazcının sahtelik iddiasının kuvvet kazandığı ve Petrol - İş Sendikasının 143 - 71 = 72 sahih üyesinin ancak bulunduğu, çoğunluğu teşkil eden diğer işçilerin ise Kimya - İş Sendikasının üyeleri olduğu Kimya - İş Sendikasının üye fişlerinin ise sahtelik iddiası bulunmadığından bu hususun incelenmesi gerekmediği ve bu duruma göre sözleşme yetkisinin Kimya - İş Sendikasına verilmesi gerektiği kanaatına varılmış ve davacının iddiası yerinde görülmüştür.» Mahkemenin bu kararıyla her zaman işçiden yana olduğunu ispat etmiş olan ve

toplu sözleşme yapmaya yetkili sendikanın tespitinde en gerçekçi yolun Referandum olduğu görüşünü savunan DİSK'in bu konudaki görüşlerinin doğruluğu ispatlanmış oldu.

● FARMİTALİA'DA UYUŞMAZLIK — Kimya - İş Sendikası ile İtalyan sermayeli Farmitalia İlâç Fabrikası arasında sürdürülmekte olan toplu sözleşme görüşmeleri uyuşmazlıkla sonuçlandı.

MADEN - İŞ'TEN

● GREV KARARLARI — Maden - İş Sendikasının grev kararı aldığı işyerleri şunlardır: Bimak Birleşik Makine Sanayii, Böhler Sert Maden ve Takım Tezgâhları Sanayii, Rabak İstanbul ve İzmit işyerleri ile Beldesan Motorlu Vasıtalar Sanayii.

● PHILIPS'TE SÖZLEŞME — Maden - İş Sendikası Philips İstanbul ve İzmit işyerlerinde toplu sözleşme imzaladı. 2 Ekim 1973 günü imzalanan toplu sözleşmeyle Philips işyerlerinde çalışan işçilerin saat ücretlerine birinci yıl 250, ikinci yıl 225 kuruş ücret zammı ile yılda 3 maaş ikramiye verilmesi gibi sosyal haklar sağlandı.

● DİĞER SÖZLEŞMELER — Maden - İş Sendikası Topkapı'daki Altılar Sanayii ile İzmit'teki Çelik Sanayii işyerlerinde toplu sözleşme imzaladı. Sözleşmeyle her iki işyerinde çalışan işçilerin saat ücretlerine birinci ve ikinci yıllar 175'er kuruşluk ücret zammı ile diğer sosyal haklar sağlandı.

● YENİ GÖRÜŞMELER — Maden - İş Sendikası'nın toplu sözleşme görüşmelerini sürdürdüğü işyerleri şunlardır: Emayetaş Madeni Eşya Fabrikası, Arıtaş Sanayii ve Sevil Alüminyum Fabrikası.

● UZLAŞTIRMADAKİ İŞYERLERİ — Maden - İş Sendikasının toplu sözleşme görüşmeleri uyuşmazlıkla sonuçlanan ve Uzlaştırma Kurulu çalışmaları devam eden işyerleri şunlardır: Kavel Kablo ve Haymak Döküm Fabrikası.

LÂSTİK - İŞ'TEN

● YENİ GÖRÜŞMELER — Lâstik - İş Sendikasının toplu sözleşme görüşmelerine başladığı işyerleri şunlardır: Pimaş Plâstik, Derby Lâstik, Derby Plâstik, Balina Lâstik ve Güneş Lâstik Fabrikası.

(Ferruh DOĞAN)

EMEKLE YAZILAN...

14 Ekim seçimlerinin anlamı

Dr. Muzaffer SENCER

14 Ekim seçimlerinin Türk siyasal tarihindeki yeri önemlidir. Bunun nedeni, bu seçimlerin birkaç bakımdan özel bir anlam taşımasıdır.

Birincisi, 14 Ekim Seçimleriyle, bir varlık mücadelesinden çıkmış olan genç Türk demokrasisi yeniden işleme şansı kazanmıştır.

İkincisi, bu seçimler, 1950'den bu yana Türk siyasal hayatında etkin olan sosyal kategorilerin egemenliğinin sarsıldığını ve son olarak A.P. iktidarında ifadesini bulan -büyük sermayeyle küçük işletmecilik arasındaki- güçbirliğinin sona erdiğini göstermiştir.

Üçüncüsü, yine bu seçimler, Türkiye'nin siyasal tablosunda önemli bir değişikliğe yol açmış ve C.H.P.'nin kişiliğinde dayanışma yapan demokratik güçlerin bazı tarihsel engelleri aşarak siyasal iktidara ağırlığını koyacak derecede geliştiğini ortaya çıkarmıştır.

Şimdi bu yeni tabloyu tek tek partiler açısından çözümleyerek 14 Ekim Seçimlerinin taşıdığı anlamı daha yakından aydınlatmaya çalışalım.

ADALET PARTISI

Şüphesiz ki 1969 Seçimlerine oranla önemli değişmelere sahne olan partilerin ilki A.P.'dir. Kaybettiği 108 milletvekilliğiyle bir çoğunluk partisi olmaktan çıkan A.P., siyasal hayatta diğer partiler gibi belli bir sosyal kategorinin temsilcisi olarak rol oynamış ve büyük tüccar ve sanayicilerin sözcülüğünü yapmıştır. 1965 yılından beri tek başına iktidarda bulunan bu parti, Demokrat Partinin mirasını devralmakla birlikte, ondan farklı bir ekonomi politikası izleyerek ayrı bir kimlik kazanmıştır. Bu kimliği açıkca belirleyebilmek üzere D.P. iktidarının başlangıcına kadar inmeye ihtiyaç **vardır.**

Türkiye'de ilk iktidar değişikliğinin kaynağı, 1945'lere kadar en hızlı gelişme gösteren sınıfsal kategori olarak büyük toprak sahiplerinin önderliğinde büyük sermayenin C.H.P. iktidarına karşı muhalefeti olmuştur. Eski C.H.P. iktidarı, ulusçuluk ideolojisini benimsemiş bürokratların yönetiminde her tedbire başvurarak bir ulusal ekonomi yaratmak istemiş ve sonunda kendi politikasıyla güçlenen sınıfsal kategorilerin siyasal muhalefetiyle karşılaşmıştır. Bu siyasal tepkinin nedeni, bu kategorilerin çeşitli koruma ve teşvik uygulamalarıyla giderek büyümesi sonucu sınıfsal yapının keskinleşmesi ve savaş yıllarının güç koşulları altında iktidarın bu gelişmeyi önleyici bazı yasama tedbirleri almasıdır. Böylelikle çok partili demokrasinin objektif temelleri hazırlanmıştır.

İşte bu ortamda, enflasyonist baskı altında ve tüketim maddeleri sıkıntısı içindeki geniş kütlelerin desteğiyle büyük toprak sahiplerinin öncülüğünde D.P. iktidara gelmiştir. 1960'a kadarki D.P. iktidarı, özellikle tarım kesiminde geleneksel üretim ve mülkiyet ilişkilerinin köklü değişikliklere uğradığı bir dönem olmuştur. Dış kaynaklarla artan yatırım olanaklarının büyük bir ağırlıkla tarıma yönelmesi ve teknolojik değişiklikler, bir yandan tarımda pazar için üretime yol açarken, bir yandan da geleneksel ilişkileri zorlayan kapitalist işletmeciliği yaratmıştır. Gerçi tarımsal ürünleri değerlendirip mübadele ekonomisini yaygınlaştıran bu politika, ilk aşamada köylülüğün desteğini kazanmıştır, ama sonunda toprak birikiminin hızlanması ve tarımsal serma-

yenin birikmesiyle birlikte köylünün mülksüzleşerek ırgatlaşması başlamıştır.

Bu dengesiz ve adaletsiz politika bir kalkınma aracı olamadığı gibi, başta büyük bir enflasyon baskısı altında bunalan sabit gelirli bürokrat kategoriler olmak üzere bir çok sınıfsal grubun tepkisiyle karşılaşmıştır. Bunlar içinde en önemlisi, kapitalist gelişmeden yeterince pay alamayan ve çıkarları D.P. politikasına ters düşen endüstri ve ticaret sermayesi olmuş ve bu kategorilerin işbirliğiyle D.P. iktidarı son bulmuştur.

Ama gerek 1960 sonrası koalisyonlar döneminde, gerekse tecrübeli bir iş adamının yönetimindeki Adalet Partisi iktidarı sırasında, ekonomi politikasına etkin olan gruplar büyük sanayici ve tüccarlar olmuştur. Bu yüzden, özellikle Plânlı dönemde ekonomik fırsatlar, öncelik kazanan endüstri ve ticaret kesimlerinde yoğunlaşan yatırımlarla ve türlü destekleme yöntemleriyle büyük sermaye doğrultusunda gelişmiştir.

Ancak bu olağanüstü ve kontrolsüz gelişme, iktidarın temeli olan sosyal kategoriler arasında çelişmelerin doğmasına yol açmıştır. Bu çelişme ilk olarak A.P. iktidarıyla onun tabanını oluşturan ve kapitalist gelişmenin ağırlığını duyan küçük imalâtçı, esnaf ve sanatkârlar gibi küçük işletme sahipleri arasında belirmiştir. Bunu, yine gelişmeden yararlanamayan bir başka iktidar ortağı, yani büyük toprak sahipleri izlemiştir.

İşte 14 Ekim Seçimlerini önceleyen dönem, hazırladığı bu çelişmeyle A.P. iktidarının dayanağı olan bir güçbirliğini ortadan kaldırmıştır. Böylelikle, büyük işletmelerin zorlayıcı etkileri altında ezilen küçük kent üreticiliği ayrı bir parti olarak örgütlenmiş ve 14 Ekim Seçimlerinde bu kategorinin temsilcisi olan Milli Selamet Partisi, eski bir ittifakın sonunu ilân ederek A.P.'den önemli miktarda oy almıştır. A.P. iktidarının çözülmesine yol açan bir ikinci çıkar ayrılığı da, büyük toprak sahiplerinin desteği ve eski D.P. lilerin öncülüğüyle kurulan Demokratik Parti olmuş ve tarımda kapitalist gelişmelerin ürünü ve sözcüsü sıfatıyla son seçimlere katılarak A.P. oylarının parçalanmasında büyük rol oynamıştır. Bu bakımdan A.P. iktidarına son veren çözülme, bir sürpriz değil, kaynağını geçmiş uygulamalarda bulan bir sosyal gelişmenin siyasal görünüşü sayılmalıdır.

14 Ekim Seçimlerinde eski A.P. oylarının büyük bir çoğunlukla M.S.P. ile D.P. arasında bölüşülmüş olduğunu anlamak için A.P.'nin 1969 a oranla milletvekilliği kayıplarıyla diğer iki partinin kazandığı milletvekilliklerini, seçim bölgelere göre karşılaştırmak yeterlidir. A.P.'nin 54 ilde kaybettiği toplam 99([1]) milletvekilliğinin 78 ini aynı ilde etkin sınıfsal kategorinin türüne göre ya M.S.P. ya da D.P. almıştır.

Anlaşılacağı gibi, bu seçimlerde A.P.'nin M.S.P. ve D.P.'ye gidenler dışında da oy kaybı olmuştur. Eski iktidar partisinin politika ve uygulamaları sonucu güç duruma düşerek hayal kırıklığına uğrayan A.P.'li seçmenlerden bir bölümü kararsızlaşıp seçime katılmazlarken, bir bölümü de tercihlerini C.H.P. lehine kullanmışlardır.

Bu durum, çok partili demokrasinin başlangıcından bu yana C.H.P.'nin ilk kez yeni kişiliğiyle donmuş oy çerçevesini aşarak tabana indiğini göstermesi yönünden anlamlı ve önemlidir. Özellikle küçük köylülük alanında sağ partilerin tabanında bir çatlamayı ifade eden bu olay, C.H.P.'nin küçük işletmeciliğin desteğini kazanmada sağladığı gelişmenin ürünüdür. Gerçekten, Karadeniz'den (Artvin dahil) Giresun, Rize, Sinop ve Zonguldak'ta, Akdeniz bölgesinden (Burdur dahil) Antalya ve Içel'de, Trakya'dan Edirne ve Kırklareli'nde, Ege'den Çanakkale ve Izmir'de, Orta Anadolu'dansa Çorum'da C.H.P.'nin, geniş ölçüde eski A.P.'lilerin oylarıyla geçmiş iktidar partisinin kaybettiği milletvekilliklerini aldığı anlaşılmaktadır.

Son olarak A.P.'nin, siyasal kimliğiyle kendisine C.H.P.'den daha yakın olan Cumhuriyetçi Güven Partisi'ne de bir miktar oy kaptırdığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle Bolu ve Van'da karşılaşılan bu durum, daha çok son tercihini yapamamış olan A.P.'li seçmenlerin geçici yönelimi olarak değerlendirilmelidir.

DEMOKRATİK PARTİ

Son seçimlerde 44 milletvekilliği kazanan D.P., temsil ettiği sınıfsal kategori bakımından Demokrat Partinin devamı niteliğinde, yani tarım kesiminde büyük üreticiliğin siyasal örgütü

([1]) Bu illerden 9'u, geçen seçimlerde 1 fazla milletvekili çıkardığı için A.P.'nin gerçek kaybı 99 değil, 108 dir.

durumundadır. Ancak Türkiye'de büyük toprak sahipliği, işletmecilik türü bakımından farklı özellikler gösteren ve bazan farklı siyasal ilişkiler geliştiren iki ayrı grupta ele alınmalıdır. Bunlardan birincisi, 1950'lerden sonra tarımsal yatırım ve teknolojik değişmelerle hızla gelişen ve kapitalist işletmecilik temeline dayanan büyük toprak sahipleridir. Diğeriyse, şahıs, aile veya sülale mülkiyetinde yarıcılık ve ortakçılıkla işletilen ve köklerini kapitalizm öncesi dönemde bulan geleneksel toprak sahipliği veya ağalık sistemidir.

Gerçi son dönemlerin tarımsal yapı değişiklikleri sonucu, yarıcılık ve ortakçılık sisteminin tasfiyesiyle ağalığın kapitalist organizasyona dönüştüğü olmuşsa da bu işletmecilik biçimi varlığını günümüze kadar sürdürmüştür. Türkiye'de birinci tip büyük toprak sahipliği Ege ve Akdeniz'de yaygındır. Geleneksel ağalığın egemen olduğu kesimlerse Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgeleridir.

Çok partili demokrasinin başlangıcından bu yana tarım kapitalizminin siyasal tercihi aynı kalmıştır. Bizzat büyük toprak sahiplerinin örgütlediği Demokrat Parti, gerek program gerekse uygulamalarıyla bu kategorinin çıkarlarını gözetmiştir. Ancak aynı sınıfsal kategori içinde ayrı bir grup olan geleneksel toprak ağalarının siyasal eğilimleri bir dalgalanma göstermiştir. Dayandığı işletmecilik sistemiyle emekle sermaye arasında kişisel bağımlılık yaratan bu sistem, toprak sahiplerine kişisel nüfuzlarını siyasal alanda kullanma olanağı vermiştir. Bunun sonucu olarak, bağımsız adaylık geleneği, bu işletmeciliğin etkin olduğu Doğu ve Güneydoğu illerinde sık sık görülmüştür. Ancak kişisel kopmaları ifade eden bağımsız adaylığı bir yana bırakacak olursak, toprak ağaları da kapitalist işletme sahipleri gibi tarımda büyük işletmeler lehine işleyen politikasıyla Demokrat Partiyi desteklemiştir.

Büyük toprak sahiplerinin 1960'lara kadar devam eden bu ittifakı, D.P.'nin kapatılmasından sonra onun gerçek devamı olan siyasal kuruluş henüz kesinleşmediği için bir süre aksamıştır. Böylelikle, kapitalist toprak sahipleri -büyük endüstri ve ticaretin kontrolündeki- Adalet Partisi'ni desteklerken, geleneksel toprak ağaları Yeni Türkiye Partisi'nde örgütlenmişlerdir. Ama 1969 Seçimlerinde diğer grupla işbirliği içinde yeniden A.P. saflarında toplanmıştır.

Ancak 1946 anlayışıyla Demokratik Parti'nin kurulmasıyla bu grup, A.P. ile ittifakı bozarak bu partide temsilcisini bulmuştur. Şüphesiz ki ittifakın bozulmasında, özellikle son «partiler üstü hükümetler» döneminde, tarımda modern kapitalist organizasyonların kurulması amacıyla, geleneksel yöntemlerle işlenen bu büyük işletmelerin parçalanmasını öngören reform tasarıları da büyük rol oynamıştır.

Kısası, 1960'lardan sonra izlenen ve büyük kent sanayici ve tüccarı lehine işleyerek tarımı ihmal eden ekonomi politikası, A.P. içinde çözülmelere yol açmıştır. Sonunda A.P.'den ayrılan büyük toprak sahipleri, küçük üreticiliğin de desteğiyle kendi doğrultularında bir politika izlemek üzere Demokratik Partiyi kurmuşlardır.

Bu yüzden, kır kesiminde büyük toprak sahipliği ve onun etki alanı içindeki küçük köylülük ve küçük kent üreticiliğinin desteklediği D. P., 14 Ekim Seçimlerinde A.P. oylarının önemli ölçüde parçalanmasına yol açmıştır. 1.230 bin oy alan D.P.'nin milletvekili çıkardığı illerin bölgelere dağılımı bu durumu açıkça ortaya koymaktadır.

Gerçekten, D.P.'nin kazandığı milletvekilliklerinin 19'u kapitalist tarım işletmelerinin etkin olduğu Ege, Akdeniz ve Marmara bölgelerinden, 14'ü küçük işletmecilik kesimleri olan Doğu Karadeniz ve Orta Kuzey bölgesinden sağlanmış, diğerleri de geleneksel toprak mülkiyetinin egemen olduğu illerden çıkmıştır.

MİLLİ SELÂMET PARTİSİ

Bu parti, Türkiye'de gerek kır, gerekse kent kesimlerinde en yaygın işletmecilik biçimi olan küçük üreticiliğin ana siyasal kuruluşu olarak belirmiştir. Az gelişmişliğin bir ifadesi olarak küçük işletmeciliğin egemenliği karşılığını kent ve kasabalarda küçük imalâtçı, esnaf ve sanatkârlarda, kırlardaysa yoksul ve küçük köylülükte bulmaktadır. Ülkede özellikle 1950 den sonra hızlanan kapitalistleşme sürecinde, her kesimde büyük boyutlu işletmecilik ve sermayenin gelişmesine rağmen varlığını koruyabilen bu kategori, son seçimlere kadar büyük sermayenin kontrolundaki siyasal partileri desteklemiştir.

Gerçekten, yapısal değişmeler özellikle kır kesiminde küçük köylülük üzerinde etkin olmuş-

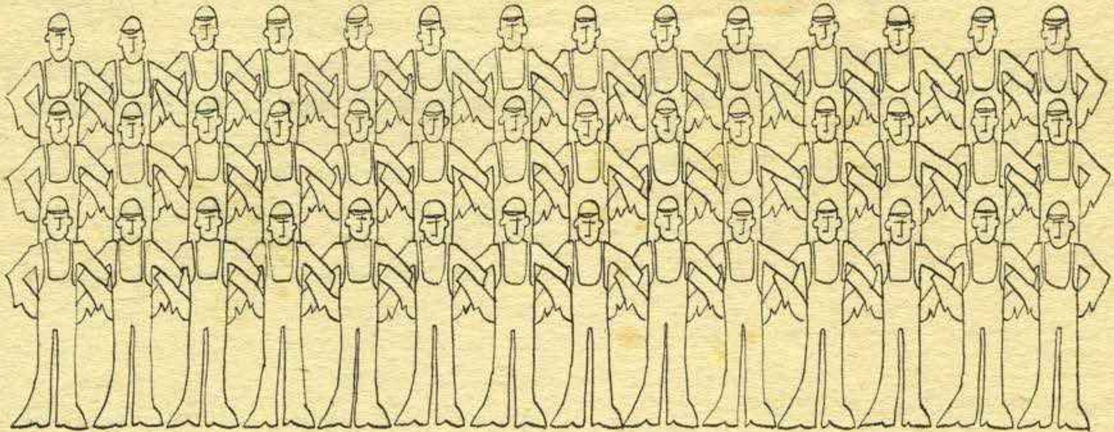
tur. Tarıma yönelik yatırımlarla üretim elemanlarında az da olsa bir gelişme sağlayan bu kategori, kendisi için üretim yapmaktan çıkarak pazara açılmış ve mal üretim sürecine girmiştir. Böylelikle, üretim ve yaşama koşullarındaki kısa dönemli bu gelişmeler köylülük alanında D. P.'nin gördüğü desteğin temeli olmuş ve mübadele ekonomisiyle kent ve kasabalardaki küçük sermayeli işletmeler de güçlenmiştir.

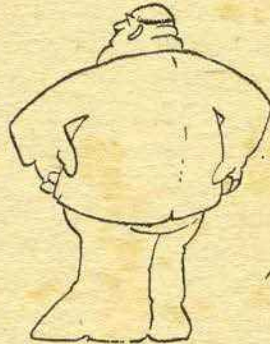
İşte önce 1960'lara kadar büyük toprak sahiplerinin öncülüğündeki Demokrat Partiye, 1960 dan sonra da büyük sanayici ve tüccarların kontrolundaki Adalet Partisi'ne oy veren bu geniş kategori, son yıllarda ilk kez kendi siyasal kuruluşu içinde örgütlenmiştir. Böylelikle, D.P. ile birlikte, A.P. saflarındaki bu çözülme, son iktidarın temelinde bulunan bir ittifakın sonu olmuştur.

Gerçekten, kısa dönemli ortak çıkarlar adına büyük sermayenin hizmetine giren küçük üreticilik; özellikle 1965 den sonra hızla gelişen büyük boyutlu işletmeler ve tekelci sermayenin baskısı altında bunalmaya başlamıştır. Özellikle küçük kent ve kasaba işletmeleri, A.P. iktidarının büyük sermayeye sunduğu her türlü koruma, destekleme ve özendirme tedbirlerinden yoksun kalarak gittikçe mülksüzleşme tehlikesiyle karşılaşmış, bunun sonunda doğrudan doğruya iktidara aday olmak üzere ilk kez Milli Nizam Partisi adıyla politika sahnesine çıkmıştır. Varlığını kapitalizm öncesi ilişkilerde bulduğu gibi, kapitalizm öncesi bir ideoloji olarak dinin savunucusu olan bu parti kapatılmıştır.

Bu kez Milli Selamet Partisi olarak beliren küçük kent sermayesi, kaynaklandığı tarihsel temelden ötürü geleneksel değer ve inançlara aşırı bağlılık göstermekle birlikte büyük sermayenin ezici baskısına karşı bir tepki olarak doğduğu için «sömürü, tekel, aşırı kâr ve baskıyı» önleyecek bir program geliştirmiştir.

Başta kasaba ve kent esnaf, sanatkâr ve imalâtçısı olmak üzere küçük işletmeciliğin bu karşı çıkışında, temelce -bütün ideolojik dış görünüşlere rağmen- kapitalist ilişkilerin hizmetindeki kaynaklardan çok küçük bir pay almaları yanında, Türkiye'nin uluslararası ilişkilerinin de

(Polat NAHABAŞ)

önemli bir rol oynadığı açıktır. Örneğin Ortak Pazar üyeliği, dış ticarette en düşük düzeyde bir rekabet ortamı yaratabilmek için ilk plânda, daha verimli olacak büyük boy işletmeciliğe yönelmeyi gerektirecek ve böylece küçük üreticiliğin tasfiyesi anlamına gelecek bir ilişkidir. Bu nedenledir ki M.S.P., büyük sermayenin «tahakkümü» ne olduğu kadar Ortak Pazar üyeliğine de karşı çıkmıştır. Kısası, nasıl ki C.H.P. tekelci kapitalizmin geleceğe yönelik bir denge öğesiyse, M.S.P. de geçmişten gelen kontrol etmeni olmuştur.

Bu yüzden, 14 Ekim Seçimlerinde 1.248 bin oy alarak 48 milletvekilliği kazanan M.S.P., büyük desteği özellikle geleneklere bağlı ve 'muhafazakâr'lığıyla bilinen illerden görmüştür ama bu iller aynı zamanda dinsel ideolojinin ana kaynağı olan küçük işletmeciliğin egemen olduğu kesimlerdir.

Gerçekten M.S.P.'nin büyük endüstri ve ticaret merkezlerinde ve kapitalist tarım işletmeciliğinin egemen olduğu kesimlerde öneminin azlığına karşılık, küçük kent üreticiliğinin kökleşmiş, yaygın ve etkin olduğu bölgelerde gelişme gösterdiği anlaşılmaktadır. Bunlar, küçük sermayenin etkin olduğu Afyon, Kayseri, Konya, Nevşehir illeriyle Orta Güney, Adıyaman, Amasya, Elâzığ, Malatya, Sivas, Tokat, Gaziantep, Maraş'la Orta Doğu, Ankara dahil, Bolu, Çorum, Yozgat'la Orta Kuzey'in yaygın tarım kesimi, Zonguldak, Samsun dahil, Gümüşhane, Trabzon, Rize'yle Doğu Karadeniz kesimi, Bingöl, Diyarbakır, Mardin, Muş ve Urfa'yla Güneydoğu, Ağrı, Erzurum, Kars'la Kuzey Doğu'nun ortakçılık kesimleri ve Batı Anadolu'nun küçük işletmecilik merkezleridir.

CUMHURİYET HALK PARTİSİ

C.H.P.'ne gelince, son seçimlerde en çok oy alarak en fazla milletvekili çıkaran bu partinin başarısı, şüphesiz ki bazılarının sandığı gibi bir sürpriz değil, tersine sosyal gelişmenin doğal bir sonucudur. Başka bir deyimle, C.H.P.'nin tarihsel engellerini aşarak gösterdiği bu gelişme, bir takım rastlantıların değil, Türkiye'de ekonomik ve sosyal değişmelerin ürünü olmuştur.

Gerçekten, görüldüğü gibi, özellikle 1960'lardan sonra Türk siyasal hayatına ağırlığını koyacak derecede güçlenen büyük sermaye, gelişme kanunları gereği, gerek kendi içinde, gerekse karşısında sosyal ve siyasal karşıtlarını bulmuştur. Böylelikle, büyük sanayici ve tüccarların ağır bastığı siyasal iktidar, bir yandan büyük toprak sahipleri ve küçük işletmeciliğin tepkisiyle karşılaşırken, bir yandan karşıt ideolojinin siyasal muhalefetine uğramıştır.

Bu muhalefet, izlenen politika ve yaratılan değişmelerin bütün yükünü üstlenmiş ve yaşama koşulları giderek güçleşen kesimlerden gelmiştir. Bunlar, başta kır kesiminde kapitalist ilişkiler içinde ezilen ve her türlü güvenlikten yoksun olan küçük ve yoksul köylü ve tarım işçileriyle, kentlerde giderek büyüyen ve demokratik haklar ihtiyacı içinde bulunan endüstri işçileri ve dengesiz büyümelerin zorlaştırdığı ortamda kapitalist gelişmenin maliyetini paylaşan sabit ve dar gelirliler, yani memurlar, hizmetliler, serbest meslek sahipleridir.

Bunun sonucunda, bir yandan işçi sınıfının örgütü olarak antikapitalist bir program ve sosyalist bir ideolojiyle Türkiye İşçi Partisi kurulmuş, öte yandan yapısındaki geleneksel kadroları tasfiye ederek kazandığı yeni kişilik ve programla, geniş ve yoksul halk kütlelerinin sosyal ve demokratik haklarının savunucusu olan yeni C.H.P. ortaya çıkmıştır.

T.İ.P.'in kapatıldığı ve C.H.P. üzerinde ağır baskıların uygulandığı bir dönemden sonra yeniden işlerlik kazanan demokrasi ortamında, yeni C.H.P., tüm demokratik güçlerin desteğini sağlayan ve yoksul halk kütlelerinin umudunu bağladığı tek siyasal kuruluş olmuştur. Benimsediği sosyal programla, dengesiz ve adaletsiz bir kapitalist gelişmeyi kontrol altına almak ve kalkınmayı önleyen engelleri ortadan kaldırarak dengeli ve toplum yararına bir gelişme sağlamak üzere yeni C.H.P., bir düzen değişikliği öngörmüştür. Bu kişiliğiyle demokratik hak ve özgürlükler ihtiyacı içinde bulunan çeşitli halk gruplarının, işçisi, küçük ve yoksul köylüsü, memuru, hizmetlisi, aydını ve kısmen küçük esnaf ve sanatkârıyla geniş bir halk kütlesinin desteğini kazanmıştır. İşte 14 Ekim Seçimlerinde C.H.P.'nin, oylarını 1 milyon kadar arttırarak sağladığı 186 milletvekilliğiyle gösterdiği başarı, bu sosyal gelişmelerin sonucu olarak değerlendirilmelidir.

Ancak şu noktayı belirtmek yerinde olacaktır ki C.H.P. oylarında görülen oransal ve sayı-

sal artış, eski çoğunluk partisi olan A.P. tabanından büyük büyük kopmaların ifadesi değildir. Gerçi daha önce de belirtildiği gibi, yeni C.H.P., A.P.'nin küçük üreticilik ve işletmeciliğe dayanan tabanını zorlamış ve bu kategorilerden oy almışsa da, gösterdiği gelişmenin ana kaynağı bu değildir. Başka bir deyimle, yeni C.H. P., tarihsel kişiliğinde yaptığı değişmeler ve arınmalarla, geniş destek görme yolunda bazı engelleri ortadan kaldırarak A.P.'den de oy almıştır ama kazandığı oyların önemli bir kesimi -T.I.P.'in kapatılması ve T.B.P.'nin etkin olamayışı nedeniyle- sol çevrelerden ve yeni oy verme hakkını kazanan genç seçmenlerden gelmiştir. Gerçekten, 1973 Seçimlerinde seçmen sayısı 16.930 bine çıktığına göre sayıca 2.140 bine varan yeni seçmenler, ülkenin geçirdiği kritik aşamanın ve giderek zorlaşan yaşama koşullarının etkisiyle geniş ölçüde -yeni kimliğiyle tanıdıkları- C.H.P.'ye eğilim göstermişlerdir.

C.H.P.'nin 14 Ekim Seçimlerindeki gelişmelerini bölgelere göre değerlendirecek olursak ilk plânda, eski iktidarın uygulamalarından doğrudan ve olumsuz yönde etkilenen sosyal kategorilerin yoğun olduğu Istanbul, Ankara, Izmir; Adana, Diyarbakır ve Kocaeli gibi büyük, endüstriel ve metropoliten kent merkezlerinde önemli ilerlemeler gösterdiği ve bu seçim bölgelerinde 1969'a oranla milletvekili sayısında 18 lik bir artış olduğu anlaşılmaktadır.

Yine bölgesel olarak, C.H.P.'nin önemli gelişmeler gösterdiği ve bir küçük yaygın tarım kesimi olan Orta Doğu'da, Amasya, Çorum, Tokat, Malatya ve Tunceli'nde sağlanan 7 fazla milletvekilliği, 1969'da öncelikle Birlik Partisi'ne yönelen küçük üretici oylarının C.H.P.'de toplanması sonucudur.

Öte yandan, Trakya'da 3, (Burdur dahil) Akdeniz Bölgesinde 6, (Artvin dahil) Karadeniz Bölgesinde yine 6 ilde toplam olarak 15 yeni milletvekilliği kazanması, C.H.P.'nin, pazara açılmış küçük köylülük düzeyinde destek gördüğünün ifadesidir.

Diğer bölgelerdeyse, özellikle büyük toprak mülkiyetinin egemen olduğu ve siyasal tercihleri etkilediği kesimlerle, küçük kasaba sermayesinin siyasal kontrolü elinde bulundurduğu bölgelerde C.H.P.'nin gelişmesi sınırlı olmuştur. Gerçekten Izmir hariç, Ege ve Marmara Bölgesindeki 9 ilde C.H.P.'nin kazancı sadece 2 milletvekili, Diyarbakır hariç Güneydoğu ve Kuzeydoğu kesimlerinde 12 ilde 3 milletvekili, Ortakuzey ve Ortagüneydeki 13 ildeyse ancak 4 milletvekilli-dir.

DIĞER PARTİLER

14 Ekim Seçimlerinin dikkate değer sonuçlarından biri de, bir sosyal kategorinin karşılığı olmayan küçük siyasal kuruluşları tasfiye etmesidir. Gerçekten, belli sınıfsal kategorilerin çıkarlarını savunan M.S.P. ve D.P., önemli gelişmeler gösterirken geri kalanları Türk siyasal hayatındaki bütün şanslarını kaybetmişlerdir. Şöyle ki :

CUMHURİYETÇİ GÜVEN PARTİSİ

Bunlar arasında ilk göze çarpanı, aldığı 566 bin oy ve sağladığı 13 milletvekiliyle C.G.P.'dir. C.H.P.'den iki ayrı dönemde iki ayrı kopuşun ürünleri olan Güven Partisiyle Cumhuriyetçi Partinin birleşik cephesi C.G.P. de, bir sosyal kategori veya grubun siyasal örgütü olamamıştır. Gerçi kuruluş amacı -gerçek Atatürkçü olduğu iddiasıyla- C.H.P.'li seçmenlerin oylarını paylaşmak olmuşsa da, bunu başaramadığı gibi, 1969'daki oy ve milletvekili sayısına bile ulaşamamıştır.

«Renksiz» ve belirsiz kişiliğiyle tıpkı eski Y.T.P. gibi, C.G.P.'nin gücü de, daha çok yöneticilerinin bölgesel ve yerel ekonomik nüfuzlarına dayanarak sağladığı bir kaç temsilciyi aşamamıştır. Bu nedenle, kaynaklandığı ilişkiler gibi, yakın bir geleceğin siyasal tablosunda C.G. P.'nin de yeri olmayacağını söylemek bir kehanet sayılmamalıdır.

MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ

M.H.P., toplam oy sayısını 275 binden 365 bine çıkararak kazandığı 3 milletvekiliyle bir gelişme gösterir gibiyse de, bunun ciddi bir değer ve anlam taşımadığı açıktır. Çünkü M.H.P., önceki seçimlerde Adana'da kazandığı 1 milletvekilliğine Ankara ve Yozgat'tan birer tane daha eklerken, yeni seçmen kütleleri yaratmış değil, tersine Millet Partisinin sahipsiz kalan bazı oylarına sahip çıkmıştır.

Türkiye'de 'ulusçu - toplumcu (nasyonel - sosyalist)' programı destekleyerek uluslararası plânda etkinlik sağlayacak bir yerli kapitalizm bulunmadığı için, M.H.P., bu kişiliğiyle yanlış bir toprağa ekilmiş bitki gibidir.

MILLET PARTISI

Tarihsel geçmişiyle gücünü liderinin kişiliği ve bazı yerel etmenlerden alan bu parti, sözü geçen özelliklerinden de yoksun kalınca siyasal alanda silinmek durumuna düşmüştür.

TÜRKIYE BIRLIK PARTISI

Kuruluşunda çağdışı, kapitalizm öncesi bir temele dayanarak bir mezhep örgütü niteliği kazanan bu parti, sınıfsal yapıyı düşeyliğine kesen bir ideolojiyle ters oluşmuş bir yapıya sahiptir. Bu terslik, partinin zengin alevilerden gelen ilk kurucularını tasfiye etmesinden sonra geliştirdiği toplumcu kimlikle azalmamış, tersine artmıştır.

Gerçekten 1973 seçimlerine T.B.P., T.I.P.'-nin kapanmasıyla siyasal tercihte kararsızlığa düşen bazı sol oyları örgütlemek üzere sosyalist program ve sloganlarla girmiştir ama bir kaç nedenden ötürü bunu başaramamıştır. Bu nedenlerin başta gelenleri, önce, partinin kuruluş ve örgütlenişindeki aykırı özellikle yeni edindiği toplumcu kişiliğin bağdaşmaması, ikincisi, 14 Ekim Seçimlerinin tüm demokratik güçlerin işbirliğine her zamankinden daha fazla ihtiyaç göstermesidir.

Bu yüzden, T.B.P., toplumcu propagandasına rağmen yaptığı bir «güçbirliği» bölücülükle nitelendirilmiş ve sol oyları toplayamadığı gibi, bir önceki seçimlerde dinsel ideolojinin de etkisiyle kazandığı 8 milletvekilliğinden 7'sini kaybetmiştir.

BAĞIMSIZLAR

Özellikle günümüz Türkiye'sinde henüz kapitalizm öncesi üretim ilişkilerinin ağalık şeklinde de varlığını sürdürmesine dayanan bağımsız milletvekilliği, temelini tarımda büyük bir siyasal programın değil, aşiret geleneğiyle kişisel ve özel nedenlere bağlı bir ayrılığın ifadesidir.

Daha çok söz konusu üretim ilişkilerinin geçerli olduğu, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da rastlanan bu kategori, geleneksel ilişkiler tasfiye edilip köylülük bağımsızlaştıkça ağırlığını kaybetmektedir. Bu yüzden, örneğin 1969 da sayıları 13 olan bağımsızlar, 6 ya düşmüştür.

Kısası, 1973 Seçimleri, bugüne kadarki sağ iktidarların temeli olan bir ittifaka son verirken, demokratik güçlerin iktidar olma aşamasına vardıklarını ortaya koymuştur.

Yabancı işçi sorununun tarihi, ekonomik ve siyasal yönü

Faruk TÜRKOĞLU

1. İŞÇİ GÖÇÜ YENİ BİR OLAY DEĞİLDİR.

1955 yılında İtalya ile Batı Almanya arasında imzalanan yabancı işçi anlaşmasından sonra diğer Güney Avrupa ülkelerinden Batı Avrupaya büyük bir işgücü akımı başladı. Ancak işçi göçü İkinci Dünya Savaşından sonra ortaya çıkan yeni bir olay değildir. Dünya tarihi, toprağından yurdundan koparılan, mülksüzleştirilen köylülerin, bir meta gibi alınıp satılan savaş esiri kölelerin, asgari geçim imkânları peşindeki yoksul insanların bölgeden bölgeye, ülkeden ülkeye göçlerine her dönemde tanık olmuştur. Göçlerin yönü, yoğunluğu, biçimi farklılıklar göstermiş, ancak işgücünün bu zorunlu yer değiştirmesinin temelindeki gerçek daima aynı kalmış ve tek bir amaca hizmet etmiştir. Bu amaç ise kitlelerin sefaleti, alınteri ve kanı üzerinde bir azınlığın refahını, lüks ve ihtişamını kurmaktır.

İlkçağda savaş esirleri köle gibi kullanılıyor, en ağır işler boğaz tokluğuna çalışan bu insanlara yaptırılıyordu. Bugün bile bizde teknik bakımdan hayranlık uyandıran İlkçağın ünlü tapınak ve anıtları, bazı şarlatan yazarların iddia ettikleri gibi uzaydan «tanrıların arabaları ile gelen insan üstü varlıklarca değil» insanlık dışı yöntemlerle çalıştırılan köleler tarafından inşa edilmişti.

Amerika'nın keşfinden sonra ise milyonlarca zenci Batı Afrika sahillerinden, esir tüccarları tarafından kaçırılarak Amerika'daki çiftlik sahiplerine satılmış, köle ticaretinden elde edilen gelir İngiltere'deki Sanayi Devriminin başlıca mali kaynaklarından biri olmuştu. Avrupa'da kapitalizmin gelişmesinin yarattığı sefalet ve işsizlik, milyonlarca insanın Avrupa'dan sömürge ülkelere göç etmesinin başlıca nedeni idi. Bu şekilde Batı Avrupa'daki egemen güçler hem kapita-

lizmi zayıflatacak bir buhrandan kurtuluyorlar hem de sömürge ülkelerdeki emperyalizmi güçlendiriyorlardı. Aşağıda inceleyeceğimiz gibi işgücü göçünün bugünkü fonksiyonu da aynıdır.

2. BATI ALMAN KAPİTALİZMİ İÇİN YABANCI İŞÇİLER VAZGEÇİLMEZ BİR UNSURDUR

Avrupada gelişen bir kapitalist ekonomi için yabancı işçi bugün vazgeçilmez ve yeri doldurulamaz bir unsur olmuştur. Yabancı işçi ithalinden vazgeçildiği takdirde Alman ekonomisinin gelişme hızı % 2'yi geçemez. Çünkü % 1,5 olan nüfus artış hızı, kısa dönemde kalkınma hızını kısıtlamakta, bu hızın % 7 veya 8'e çıkarılması için muhakkak yabancı işçi ithali gerekmektedir. Zaten Alman nüfusunun ve işgücünün savaşlar sonrası ortaya çıkan elverişsiz yaş ve cinsiyet bölünümüne, ordunun kurulması, eğitim süresinin uzaması, uzman ve memur sayısındaki artış eklenince, işgücü noksanının iç kaynaklardan karşılanması imkânsız olmuştur. Doğu Almanya da kendi hızlı kalkınmasının gerektirdiği işgücünü elinden kaçırmamak için duvarı inşa edince, Batı Almanya için tek bir çözüm yolu kalmıştır: Güney Avrupa ile Almanya arasında işgücü akımını önleyen duvarları ortadan kaldırmak...

Nitekim Batı Almanya 1955'de Italya, 1960'da Ispanya ve Yunanistan, 1961'de ise Türkiye ile işçi anlaşmaları imzalamak zorunda kaldı ve bu anlaşmalarla 1954'de 9269 olan yabancı işçi sayısı Aralık 1972'de 2.239.000'e yükseldi. Bugünkü koşullar içinde Almanya'nın gelişmesini sürdürmesi ve işsizliğin ortaya çıkmaması ancak yabancı işçilerin varlığı ile mümkün olmaktadır. Almanya'nın yabancı işçilerden vazgeçmesi demek, iktisadî gelişmenin yani sermaye birikiminin sınırlandırılması anlamına gelecektir. Bu durumun Alman kapitalizminin sürekli bir buhran dönemine girmesine neden olacağını iktisat biliminin verilerine ve genel doğrularına dayanarak söyleyebiliriz. Çünkü kapitalizm ancak sürekli ve artan oranlarda sermaye birikimi ile yaşayabilir.

Bu bakımdan yabancı işçi ithalini, geri ülkelere yapılan bir çeşit yardım olarak göstermek istiyen ve «yabancı işçilerin zorla getirilmediğini, bunların kendiliklerinden geldiklerini» iddia eden Alman sermaye çevrelerinin bu ifadeleri gerçeği yansıtmamaktadır. Ortada bir «yardım» olayı vardır ama bu yardım yabancı işçiler tarafından Alman kapitalizmine yapılmaktadır.

3. BATI ALMANYA İŞGÜCÜ EKSİKLİĞİ SORUNUNA KISA DÖNEMDE ÇÖZÜM BULAMAYACAKTIR.

Alman sermaye çevreleri otomasyona ve rasyonelleşmeye giderek aynı işi daha az işçiye yaptırabileceklerini veya yatırımlarını dış ülkelere yönelterek, yabancı işçilere ihtiyaç duymadan, gelişmelerini sürdürebileceklerini ileri sürmektedirler. Bu iddia da gerçekleri yansıtmamaktadır. Çünkü;

■ Bugün için Alman ekonomisinde otomasyon ve rasyonelleşme tedbirleri büyük ölçüde yatırımlar yapılmasına ve bilimsel ve teknik araştırma elemanlarının yetiştirilmesine bağlıdır. Kısa dönem içinde bunun gerçekleştirilmesi imkânsız olduğu gibi yabancı işçi çalıştırmanın maliyeti de Alman ekonomisi için çok daha düşüktür.

■ Almanya'nın yatırımlarını dış ülkelerde yapması özellikle düşük ücret seviyesine sahip az gelişmiş ülkelere yönelmesi de kısa dönemde gerçekleşemez. Çünkü bu ülkelerdeki alt yapı yatırımlarının yetersizliği dolayısı ile Alman kapitalizmi, yatırımlarını Amerika veya Ingiltere'ye yapmayı tercih etmekte, çok uluslu şirketler bünyesinde bütünleşmeye gidilmektedir. Ayrıca az gelişmiş ülkelerde sosyal değişimin hızlanması ve yabancı sermayeye karşı anti-emperyalist bilincin güçlenmesinin doğurduğu sorunlar, Almanya'da yabancı işçi çalıştırmanın daha kârlı ve daha az rizikolu olacağını göstermektedir. Ancak Batı Avrupa'daki yabancı işgücü, çalıştığı ülkenin milli işgücü ile dayanışma halinde olmalı ve bunların çok uluslu şirketlere karşı girişmiş oldukları mücadeleyi desteklemelidir.

4. YABANCI İŞÇİ AKIMI, MİLLİ SINIRLARI AŞAN BİR İŞSİZLER YEDEK ORDUSU YARATIYOR

Batı Alman ekonomisinin artan işgücü ihtiyacının yabancı işçiler tarafından karşılanması bilinçsiz olarak bulunan bir çare değildir. Yabancı işgücünün ithali, kapitalist ekonominin bütün unsurları ile tam bir uyum gösteren, kapitalizmi güçlendirerek onun nihai buhranını geciktiren bir çözüm yoludur.

Bugün kapitalist ekonomilerde ekonomik gelişmenin ve sermaye birikiminin sağlanması ancak artan kârlarla ve onun sonucunda düşen ücret haddi ile mümkündür. Işgücünün güçlü sendikalarda örgütlendiği bir çalışma ortamında gerçek ücretlerin sermaye tarafından düşük tutulması ancak verilen işi; düşük bir ücret karşılığında her çalışma koşulunda ve her an yapmağa hazır bir «işsizler yedek ordusunun» varlığına bağlıdır. Yabancı işçiler bugün bu fonksiyonu yerine getirmekte, Alman kapitalizmi tarafından ücret seviyesini ve çalışma koşullarını ayarlamakta bir emniyet sübabı olarak kullanılmaktadır. Yapılan işçi anlaşmaları ile bu «yedek ordu» istenilen yer ve zamanda emre âmâde» bekletilmek istenmektedir.

1955 - 60 yılları arasında Ingiltere'de % 31, Batı Almanya'da % 46 olan ücret artışının, geniş bir yabancı işçi kitlesine sahip Isviçre'de % 22 olması, yabancı işçilere düşük ücret veren patronun, yabancı işçiyi araç olarak kullanarak yerli işçinin de ücretini baskı altında tuttuğunu göstermektedir. Nitekim 1960 - 70 arasında Almanya'daki ücret artışları Batı Avrupa ölçülerine göre ılımlı bir düzeyde kalmıştır.

5. YABANCI İŞÇİ ÇALIŞTIRMAKLA ALMAN EKONOMİSİ HER BAKIMDAN KÂRLI DURUMDADIR.

Yukarıda açıkladığımız iki temel unsurdan ayrı olarak Alman ekonomisi işçilerimizin çalışmasından şu yararları sağlamaktadır:

■ Alman işçisinin çalışmak istemediği sosyal prestiji düşük, az ücret ödenen üretim dallarında ve hizmetlerinde yabancı işçiler çalıştırılmaktadır.

■ Fazla mesailerle birlikte, sanayideki eksik kapasite kullanılmakta kârlılık arttırılmaktadır.

■ Yabancı işçiler olmasa, daha yüksek düzeylere çıkacak fiat artışları duraklamaktadır. Çünkü yabancı işçi, ücretinin bir kısmını ülkesine yolladığı için kazandığından çok azını harcamaktadır. Böylece yabancı işçiler enflâsyonu önlemede önemli bir faktör olmaktadır.

■ Işçilerimizin % 70'inden fazlasının yalnız başına yaşaması, Alman ekonomisini mesken ve altyapı masraflarından büyük ölçüde kurtarmaktadır.

■ Üretim artışı dolayısı ile ihracat imkânları artmaktadır.

■ Almanya çalıştırdığı yabancı işçinin eğitim ve yetiştirme masraflarından tasarruf etmektedir. Kökü Türkiye'de olan ve Türk topraklarında yetişen ağacın meyvasından çok az para ödeyerek Almanlar faydalanmaktadır.

■ Yaş, sağlık ve teknik bakımdan seçme serbestisine sahip olan işverenin, her an ülkesine geri yollayabileceği, bu ucuz işgücü Alman ekonomisi için elverişli bir kaynak haline gelmiştir.

6. İŞGÜCÜ AKIMI, TÜRKİYE'NİN ALMANYA'YA OLAN EKONOMİK BAĞIMLILIĞINI ARTTIRMAKTADIR.

1961 yılında imzalanan işçi anlaşmasından sonra Türkiye'nin Batı Almanya ile ekonomik ilişkileri hızla gelişmiştir. 1950 - 1960 döneminde Amerika Birleşik Devletlerinin Türkiye'nin dış ticaretinde oynadığı birinci derecedeki rolü 1960 yılından sonra Batı Almanya almağa başlamıştı. Işçi anlaşmasının hemen arkasından 1962 yılında Federal Almanya Cumhuriyeti ile Türkiye arasında yabancı sermayenin karşılıklı olarak korunması ve yatırımların teşviki için bir anlaşma imzalandı. Bu anlaşmanın 3. maddesi sermaye ve kâr transferini tam olarak garanti etmektedir. Bu anlaşmadan sonra 1965 de 192,7 milyon lira olan Alman yatırımları 1970 yılında 423,1 milyon liraya çıkmıştır.

1964 ile 1973 yılı arasında Batı Almanya'nın Türkiye'ye verdiği dış yardım ve kredilerde de hızlı bir artış görülmüştür. Ancak ekonomik ilişkilerdeki bu gelişme, uluslararası kapitalizmin genel çerçevesi içinde bir «mahkûm gelişme» olmaktadır. Yabancı sermaye dış ticaret ve borçlanmadan meydana gelen ve emperyalizmin ekonomik temelinin belirlediği bu bağımlılık üçgeni Türkiye'nin etrafında giderek daralmakta ve onu kapitalist ilişkiler içinde hapsetmektedir.

Nitekim yabancı işçileri kendi buhranını çözümlemek için kullanan Alman kapitalizmi onların varlığından faydalanarak dış ekonomik çıkarlarının da artışını sağlamaktadır.

1964 ile 1970 arasında Batı Almanya ile Türkiye arasındaki dış ticaretin seyri bu eğilimi açıkça ortaya koymaktadır. Dış ticaret açığının yıldan yıla hızla artmakta olduğu görülüyor.

Yıllar	Türkiye'nin Batı Almanya'ya İhracatı	Türkiye'nin Batı Almanya'dan İthalâtı	Açık
1964	363,3 Milyon DM.	311,1 Milyon DM.	+ 52,2 Milyon DM.
1965	317,7 Milyon DM.	394,0 Milyon DM.	— 76,3 Milyon DM.
1966	364,2 Milyon DM.	539,4 Milyon DM.	— 175,2 Milyon DM.
1967	360,4 Milyon DM.	683,9 Milyon DM.	— 323,5 Milyon DM.
1969	284,4 Milyon DM.	810,0 Milyon DM.	— 525,6 Milyon DM.
1970	351,1 Milyon DM.	892,8 Milyon DM.	— 541,7 Milyon DM.

Kaynak = Siegmar Geiselberger
Schwarzbuch : Ausländische Arbeiter s. 184.

Milliyet Gazetesine verdiği bir beyanatta ise Almanya'nın Türkiye büyükelçisi Sonnenholle Alman sermaye çevrelerinin Türkiye'de yeni ve geniş ölçüde yatırıma gitmesi için plânlar yapıldığını belirtmektedir. Bu yabancı sermaye yatırımlarında Türk işçilerinin tasarruflarının da kullanılarak sömürünün katmerlendirileceğini tahmin etmek güç olmasa gerek.

Yabancı işçi sorununu Türkiye yönünden gelecek sayımızda inceleyecek ve nihaî değerlendirmeyi yapacağız.

OYNAK MERDİVEN ÜSTÜNE

Geçen sayımızda «Oynak Merdiven» sisteminin önemi üzerinde durmuştuk. Bu konuda Avrupa'daki bazı ülkelerde yapılan uygulamaları şöyle özetleyebiliriz :

AVUSTURYA : Toplu sözleşmelerde, resmi hayat pahalılığı indekslerinin belirli bir artış göstermesi halinde, ücretlerinin de aynı oranda artmasını öngören maddeler vardır.

BELÇİKA : Ücretler, perakende fiyat indekslerindeki artışlara göre her üç ayda bir ayarlanır.

DANİMARKA : Hayat pahalılığı indeksindeki her % 3 artışa karşılık ücretler otomatik olarak saatte 0.40 Danimarka Kronu arttırılır.

FRANSA : Ulusal asgari ücretler hayat pahalılığındaki artışa göre artar ve toplu sözleşmelerle alınan zamlar da aynı biçimde arttırılır.

HOLLANDA : Toplu sözleşmelerle saptanan ücretlerin hayat pahalılığına göre arttırılmasında kullanılan temel ulusal indeksleme sisteminin geliştirilmesi için 1971'de bir yasa kabul edilmiştir.

İNGİLTERE : Sendikalar imzaladıkları toplu sözleşmelerle oynak merdiven sistemine benzer bir sistem getirmişlerdir. Muhafazakâr Parti'nin kabul ettiği ücret/fiyat kontrolü sistemi bunun uygulamasını durdurmuştur.

İRLANDA : Yüzde dört'ün üstündeki her yüzde bir artışa karşılık (tüketici fiyat indeksindeki) haftalık ücretler otomatik olarak 0.16 İngiliz lirası arttırılır.

İTALYA : Resmi hayatpahalılığı indeksindeki her yüzde 0.6 artışa karşılık ücretler ayarlanır. Toplu sözleşmelerle bunu daha iyi hale getiren hükümler uygulanma halindedir.

LÜKSEMBURG : Resmi indeksin gösterdiği belirli artışlar karşısında ücretler otomatik olarak ayarlanır.

Ortak tehlike: Çok uluslu firmalar

GEÇEN SAYIDAKİ YAZININ ÖZETİ .

Uluslararası işçi sınıfını hergün biraz daha tehdit eden çok uluslu firmaların tanımı üzerinde durulmuş, bu konuda tam bir oybirliği olmadığına işaret edilerek bazı tanımlar yapılmıştı. Bu sayımızdaki ikinci yazıda çok uluslu firmaların niteliği ve önemi üzerinde durulacaktır.

Sina PAMUKÇU

I. GİRİŞ :

A. ÇOK ULUSLU FİRMALARIN NİTELİĞİ VE ÖNEMİ

1. Büyüklükleri ve Gelişmeleri :

Dünyadaki en büyük 100 ekonomik birimin elli tanesi ulusal Devlet ve 50 tanesi de çok uluslu firmadır. (Bakınız : Raymond Vernon, **Sovereigntyat bay : The multinational spread of US enterprises.** - London, Longmann, 1971 - sahife 4.) Sayılarının 300 çevresinde olduğu tahmin edilen ABD, Avrupa ve Japonya merkezli çok uluslu firmaların yıllık satışları yılda % 10 oranında artmaktadır. Buna karşılık dünyada gerçek gayri safi ulusal hasıla ise yılda ortalama olarak % 5 oranında artmaktadır.

Çok uluslu firmaların gelişmesini 1 sayılı tabloda görebiliriz :

TABLO 1. 187 ABD ÇOK ULUSLU FIRMASINA BAĞLI YABANCI ORTAKLIKLAR

Bölge	1901	1913	1929	1950	1959	1967
Kanada	6	30	137	225	330	443
Avrupa (Ingiltere içinde)	37	72	226	363	677	1438
Latin Amerika	3	10	56	259	572	950
Öbürleri	1	4	48	141	312	815
Toplam	**47**	**116**	**467**	**988**	**1891**	**3646**

Kaynak: J. W. Vaupel and J. P. Curhan: The making of multinational enterprise (Boston, Harvard Business School, 1969).

Bu tablodan anlaşılmaktadır ki, 1950 ile 1959 arasında, söz konusu 187 Amerikan firması (Amerikan sermayesinin egemen olduğu firma) nın yabancı ülkelerdeki ortaklıkların sayısı iki katına çıkmış ve yine 1959 ile 1967 arasındaki artış hemen hemen iki kat olmuştur. Bu gibi ortaklıkların Avrupa'daki gelişmeleri daha da hızlı olmuştur.

Amerika'nın yabancı ülkelere yaptığı direkt sermaye yatırımı miktarını da 2 sayılı tabloda görüyoruz :

TABLO 2. ABD'NİN YABANCI ÜLKELERE DİREKT YATIRIMI (Milyon dolar olarak)

Bölge	1950	1960	1965	1970
Afrika	287	925	1918	3476
Asya	1001	2291	3569	5613
Kanada	3579	11198	15318	22801
Batı Avrupa	1733	6681	13985	24471
(Ortak Pazar'a düşen bölümü)	(637)	(2644)	(6304)	(11695)
Lâtin Amerika	4576	9271	10886	14683
Öbürleri	612	2412	3798	7048
Toplamı	**11788**	**32778**	**49474**	**78090**

Kaynak : Survey of Current Business (Washington, DC, US Department of Commerce).

Bu tablodaki sayılar da 1 sayılı tablodakine benzer bir gelişmeyi göstermektedir. 1960 ile 1970 yılları arasında ABD.'nin dış ülkelerdeki direkt yatırımı iki katın üzerine çıkarken, aynı yatırımlar Avrupa'da dört katına çıkmıştır. Bu tabloya göre, 1970 yılında direkt ABD yatırımı sanayileşmiş ülkelerde 53,100,000,000 dolar (toplamın % 68'i) ve gelişmekte olan ülkelerde 21,400,000,000 dolar (toplamın % 27.4'ü) tutmaktaydı.

ABD.'nin Avrupa'ya yaptığı yatırım ile Avrupa'nın ABD.'ye yaptığı yatırım 3 sayılı tabloda karşılaştırılmaktadır.

TABLO 3.
1970'DE UZUN VADELİ ÖZEL YATIRIM VE ÖBÜRLERİ (Milyon dolar olarak)

Türü	ABD.'nin Avrupa'da	Avrupa'nın ABD.'nde
Direkt yatırımlar	24471	9515
Tahvilât	535	5214
Hisse senetleri	2563	12615
Öbürleri	2020	4285
Toplam	**29589**	**31629**

Kaynak : Survey of Current Business, Oct. 1971, sahife 21.

Bu tablodan anlaşılmaktadır ki, Avrupa ülkelerine ABD. yatırımlarının çok yüksek olmasına karşılık, 1970'de hemen hemen bu miktara eşit uzun vadeli bir yatırımı Avrupa ülkeleri ABD.'nde yapmışlardır. Yalnız yatırımın niteliği değişiktir ve ABD. yatırımının başlıca işyerleri ve malzemeyle ilgili olmasına karşılık, Avrupa holdingleri tahvilât ve hisse senetleri üzerinde durmuşlardır. Yine de Avrupa'nın direkt yatırımının 9,500,000,000 doları bulması, direkt yatırımların uluslararasında karşılıklı oluşu niteliğini belirtmektedir.

Bu karşılıklı direkt yatırımlar hemen hemen Kuzey Amerika ile Batı Avrupa'da görülmektedir. OECD. tarafından yapılan tahminlere göre, özel direkt yatırımların 1966 sonunda Batı dünyasındaki toplamı 89,600,000,000 doları buluyordu ve bunun % 60'dan biraz fazlası ABD., % 4 ü Kanada, % 1'den biraz fazlası Japonya ve üçte biri kadarı da Batı Avrupa'ya aitti.

4 sayılı tablo ABD çok uluslu firmalarının yabancı ülkelerdeki ortaklıklarının işyeri ve malzeme için yaptıkları yatırımları göstermektedir.

TABLO 4.

ABD. ÇOK ULUSLU FIRMALARINA AIT YABANCI ÜLKELERDEKİ ORTAKLIKLARIN IŞYERI VE MALZEME HARCAMALARI (**Milyon dolar olarak**)

Yabancı ortaklığın bulunduğu yer	1965	1967	1969	1971
Kanada	1847	2233	2331	2956
Lâtin Amerika	1073	1282	1857	1725
Batı Avrupa	2640	3631	3738	5356
(Ortak Pazar'a düşen bölümü)	(1418)	(2123)	(2064)	(3150)
Japonya	. .	336	457	704
Öbürleri	1880	1787	2405	3459
Toplam	**7440**	**9268**	**10787**	**14200**

Not : Japonya ile ilgili sayılar yalnız imalât ve petrol ile ilgilidir. Toplam yuvarlama (rounding) işlemine göre yapıldığından, her sütundaki sayıların toplamı tablodaki toplamın her zaman aynı olmayabilir.

Kaynak : Survey of Current Business, Mar. 1970, sh. 23 - 24. ve Mar. 1972 sh. 31 - 32.

Buradan anlaşılıyor ki, 1965 ile 1971 arasında ABD. firmalarının yabancı ülkelerdeki ortaklıklarının yıllık harcamaları iki katına çıktı. Bu artış Japonya ve Avrupa ve özellikle Ortak Pazar ülkeleri bakımından daha da fazla oldu.

(Devamı Var)

DÜNYANIN EN BÜYÜK 20 ŞİRKETİ

ŞİRKETİN ADI	İŞKOLU	ÜLKESİ	CİROSU (TL.)	ÇALIŞANLAR
1. General Motors	Otomobil	Amerika	490 Milyar	760 bin kişi
2. Exxon	Petrol	Amerika	330 Milyar	141 bin kişi
3. Ford	Otomobil	Amerika	325 Milyar	443 bin kişi
4. Royal Dutch/Shell	Petrol	İngiliz/	225 Milyar	174 bin kişi
5. General Elektrik	Elektro	Amerika	165 Milyar	369 bin kişi
6. Chrysler	Otomobil	Amerika	160 Milyar	245 bin kişi
7. IBM	Elektro	Amerika	155 Milyar	262 bin kişi
8. Mobil	Petrol	Amerika	150 Milyar	75 bin kişi
9. Texaco	Petrol	Amerika	140 Milyar	76 bin kişi
10. ITT	Elektro - Otel	Amerika	135 Milyar	428 bin kişi
11. Unılever	Kimya Gıda	Hollanda İngiltere	135 Milyar	337 bin kişi
12. Western Elektrik	Elektro	Amerika	105 Milyar	206 bin kişi
13. Gulf Oıl	Petrol	Amerika	100 Milyar	58 bin kişi
14. Phılıps	Elektro	Hollanda	100 Milyar	871 bin kişi
15. Standard Oıl (Kaliforniya)	Petrol	Amerika	95 Milyar	41 bin kişi
16. British Petroleum	Petrol	İngiltere	90 Milyar	70 bin kişi
17. US Steel	Çelik	Amerika	85 Milyar	176 bin kişi
18. Westınhouse	Elektro	Amerika	80 Milyar	184 bin kişi
19. Volkswagen	Otomobil	Almanya	80 Milyar	192 bin kişi
20. Sıemens	Elektro	Almanya	75 Milyar	301 bin kixi

Birden fazla ülkede üretim yapan çeşitli uluslardan yöneticiler çalıştıran, sermayelerini gene değişik uluslardan toplayan çok uluslu firmaların en ünlülerinin yukarıda adlarını, yaptıkları işleri ve yıllık cirolarını (TL. olarak) ve çalıştırdıkları işçi sayısını görüyorsunuz. Bunların çoğu bugün Türkiye'de de faaliyet göstermektedirler.

ÇOK ULUSLU FİRMALAR DEVLETLERLE YARIŞMA HALİNDE

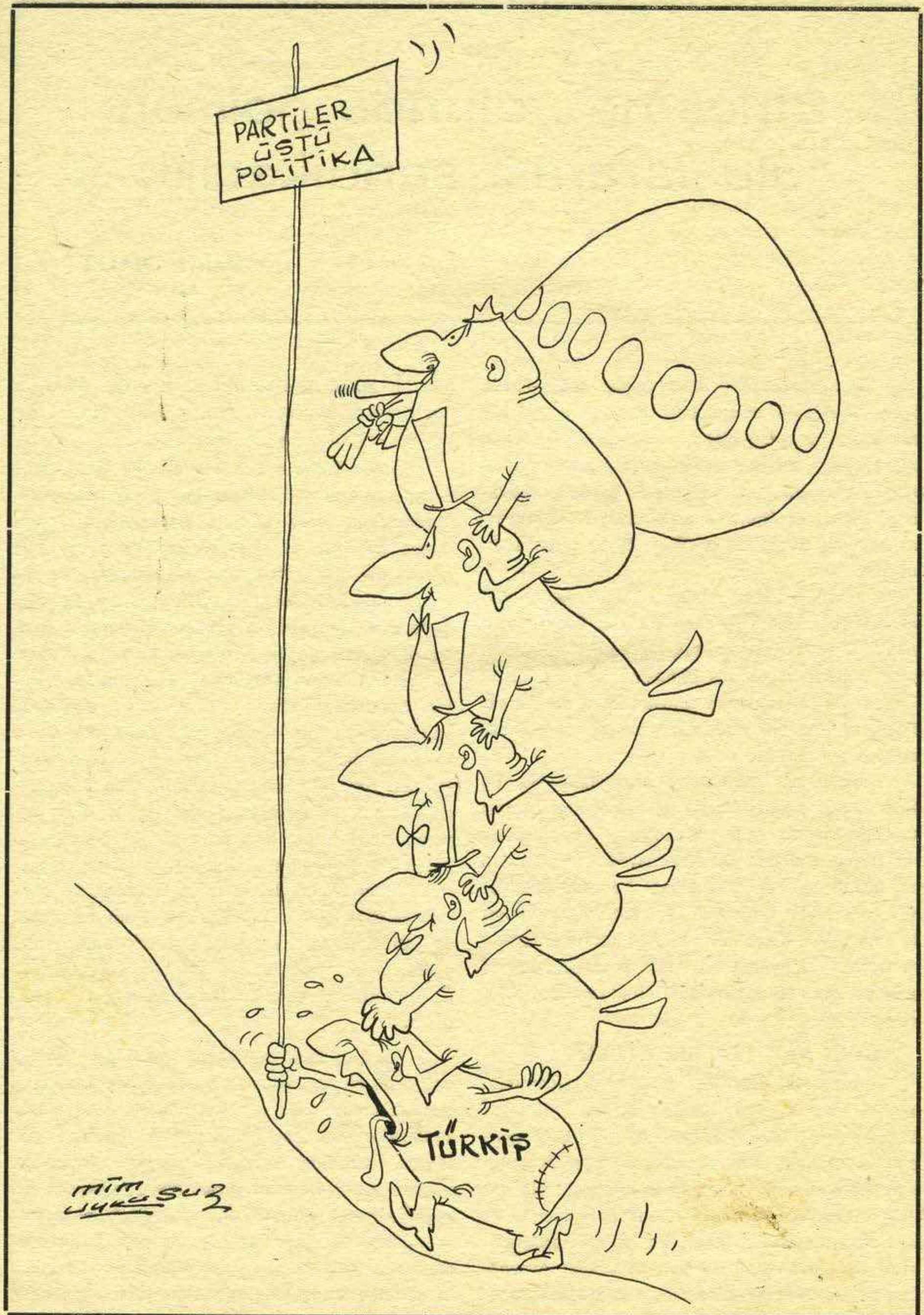
100 devlet ve çok uluslu firmanın 1969 yılı itibarıyla GAYRİ SAFİ ULUSAL HASILATLARINA GÖRE sıraları aşağıdadır. (Milyon dolar olarak):

1. ABD	931.4	52. İsrail	4.7
2. Japonya	164.8	53. Formosa	4.6
3. Batı Almanya	153.7	54. STANDARD OIL OF CAL	3.8
4. Fransa	137.8	55. Malazya	3.7
5. İngiltere	108.6	56. LİNG - TEMCO - VOUGHT	3.7
6. İtalya	82.3	57. DU PONT	3.6
7. Kanada	73.4	58. PHILIPS	3.6
8. Hindistan	39.6	59. SHELL OIL	3.5
9. Brezilya	39.4	60. VOLKSWGENWERK	3.5
10. Avustralya	29.9	61. WESTINGHOUSE	3.5
11. Meksika	29.4	62. STANDARD OIL (INDIANA)	3.5
12. İspanya	28.7	63. BP	3.4
13. İsveç	28.4	64. İrlanda	3.4
14. Hollanda	28.4	65. GEN. TEL. AND ELECTRONICS	3.3
15. GENERAL MOTORS	24.3		
16. Belçika - Lüksenb.	22.9	66. ICI	3.2
17. Arjantin	19.9	67. GOODYEAR	3.2
18. İsviçre	18.8	68. RCA	3.2
19. Güney Afrika	15.8	69. Cezair	3.2
20. STANDARD OIL NJ	15.0	70. Fas	3.2
21. FORD MOTOR	14.8	71. SWIFT	3.1
22. Pakistan	14.5	72. Güney Vietnam	3.1
23. Danimarka	14.0	73. MCDONNELL DOUGLAS	3.0
24. Türkiye	12.8	74. UNION CARBIDE	2.9
25. Avusturya	12.5	75. BETHLEHEM STEEL	2.9
26. ROYAL DUTCH/SHELL	9.7	76. BRITISH STEEL	2.9
27. Norveç	9.7	77. HITACHI	2.8
28. Venezüella	9.7	78. BOEING	2.8
29. Finlandiya	9.1	79. Libya	2.8
30. İran	9.0	80. EASTMAN KODAK	2.7
31. Yunanistan	8.5	81. PROCTER AND GAMBLE	2.7
32. GENERAL ELEKTRİK	8.4	82. ATLANTIC RICHFIILID	2.7
33. Filipin	8.1	83. NORTH AMER. ROCKWELL	2.7
34. IBM.	7.2	84. INTERN. HARVESTER	2.6
35. CHRYSLER	7.0	85. KRAFTCO	2.6
36. Güney Kore	7.0	86. GENERAL DYNAMICS	2.5
37. MOBILE OIL	6.6	87. MONTECATINI EDISON	2.5
38. Tayland	6.3	88. TNNECO	2.4
39. Kolombiya	6.1	89. SIEMENS	2.4
40. Endonezya	6.0	90. CONTINENTAL OIL	2.4
41. UNILEVER	6.0	91. UNITED AIRCRAFT	2.3
42. TEXACO	5.9	92. BRITISH LEYLAND	2.3
43. Mısır	5.7	93. Kuveyt	2.3
44. Şili	5.5	94. DAIMLER - BENZ	2.3
45. ITT	5.5	95. FIAT	2.3
46. Portekiz	5.4	96. FIRESTONE	2.3
47. Yeni Zelanda	5.3	97. AUGUST THYSSEN - HUTTE	2.3
48. Peru	5.1	98. TOYOTA	2.3
49. GULF OIL	4.9	99. FARBWERK HOECHST	2.3
50. WESTERN ELEKTRİK	4.9	100. BASF	2.2
51. U.S.STEEL	4.7		

Kaynak : Vision, Paris.

Listedekilerin 46 tanesi devlet, 54 tanesi çok uluslu firmadır.

General Motors 24 milyar dolarlık cirosu ile dünyanın 15'inci ekonomik gücü haline gelmiştir. Ve bu haliyle Belçika, Arjantin ve İsviçre'yi geçmiş durumdadır.

PARTİLER ÜSTÜ POLİTİKA
TÜRKİŞ
mim uykusuz

Birleşme yolunda gelişen uluslararası sendikacılık

Cahit UMUT

Dünya sendikacılık hareketinde son yıllarda önemli değişiklikler olmuştur. Bundan on yıl kadar öncesine gittiğimizde gerek ulusal, gerekse uluslararası alanda sendikaların birbirlerinden dinsel, ideolojik, vb. nedenlerle ayrılmış olduklarını ve bu bölünmenin arasında yüksek duvarlar çekilmiş olduğunu görürüz. Bunu biraz açıklayalım.

Ingiltere, Federal Almanya Cumhuriyeti, Israil Iskandinav ülkeleri ve daha bir kaç ülkede sendikaların esas itibarıyla tek bir konfederasyonun çatısı altında toplanmış olmasına karşılık, başta Fransa, Italya, Hollanda olmak üzere sendikalar dinsel ve ideolojik nedenlerle çeşitli konfederasyonlara ayrılmışlardır.

Uluslararası alanda ise esas itibarı ile üç örgüt vardır: Uluslararası Hür Işçi Sendikaları Konfederasyonu, Dünya Sendikalar Federasyonu ve Dünya Çalışma Konfederasyonu. Bunlardan birincisine batıdaki ulusal işçi konfederasyonları, ikincisine Doğudaki işçi konfederasyonları ile Fransa ve Italya'daki iki işçi konfederasyonu ve Üçüncü Dünyanın bazı işçi konfederasyonları, sonuncusuna da Batıdaki Hristiyan Işçi Konfederasyonları üyedir.

BUGÜNKÜ ÜST ÖRGÜTLER

Uluslararası Hür Işçi Sendikaları Konfederasyonu, bu örgütten bundan bir kaç yıl önce Amerikan Işçi Konfederasyonu AFL - CIO ayrılana kadar onun malî ve ideolojik baskısı sonucunda prestijinden çok şey kaybetmişti. Ne var ki, Amerikan Konfederasyonunun ayrılmasıyla da malî durumu kötüye gitmiş ve bir çok programlarını uygulayamaz hale gelmiştir. Batı Avrupadan 14 ülkeden 17 ulusal işçi konfederasyonunun bir araya gelerek Avrupa Hür Işçi Sendikaları Konfederasyonunu kurmuş olmasıyla bu örgüt etkinliğini daha da yitirmiştir.

Dünya Çalışma Konfederasyonu ise, daha önce Uluslararası Hristiyan İşçi Sendikaları Konfederasyonu olan adını değiştirmesiyle birlikte dinsel yönünün de önemini kaybetmiş ve daha sosyal bir nitelik kazanmış bulunmaktadır. Bu arada Batıdaki bağımsız Uluslararası Sendika Federasyonlarından da söz etmek gerekir. Bunlar dünyadaki çeşitli işkolu sendikalarını biraraya getiren federasyonlardır. Uluslararası Hür Işçi Sendikaları Konfederasyonunun etkinliğini kaybetmesiyle bu federasyonlar daha çok önem kazanmış bulunmaktadır. Sayıları 17 olan Uluslararası Sendika Federasyonlarının en önemlileri arasında Uluslararası Metal İşçileri Federasyonu, Uluslararası Kimya ve Genel Işçi Sendikaları Federasyonunu, Uluslararası Basın Işçileri Federasyonunu, Uluslararası Yiyecek ve benzeri Sanayi İşçileri Sendikaları Federasyonunu ve Uluslararası Taşıt İşçileri Federasyonunu gösterebiliriz. DISK'e üye sendikaların çoğu ilk üç uluslararası sendika federasyonunun üyesidirler.

Ulusal plânda sendikalar arasında birliğe doğru gitme son yıllarda büyük önem kazanmış bulunmaktadır. Bu işin öncülüğünü İtalya'daki sendikalar yapmaktadır. Italyadaki üç Konfederasyon arasında varılan anlaşma sonucunda İtalyan sendikalarının gerek konfederasyon düzeyinde gerekse sendikalar düzeyinde birleşmeleri çalışmaları son aşamasına gelmiş bulunmaktadır. Yine buna uygun olarak Italyan Işkolu sendikaları işverenlerle olan toplu pazarlık

görüşmelerine tek bir vücut olarak çıktıkları gibi, gerek iş uyuşmazlıklarıyla gerekse ülkenin ekonomik ve sosyal sorunlarını ilgilendiren konulardaki istekleriyle ilgili gösteri, miting ve grev eylemlerini birlik halinde örgütlemektedirler.

FRANSA VE ÖTEKİ AVRUPA ÜLKELERİNDEKİ DURUM :

Fransa'daki üç işçi konfederasyonun en büyüğü olan Fransız Genel Işçi Konfederasyonu ile ikinci büyüklükte olan Demokratik Işçi Sendikaları Konfederasyonu (CFDT) arasındaki işbirliği yapısal birleşmeyi öngörecek düzeye gelmiş olmamakla birlikte, bunlar da, İtalya'da olduğu gibi toplu sözleşme görüşmelerinde, iş uyuşmazlıkları, ekonomik ve sosyal nedenli grevlerinde, toplantı ve gösterilerde birlikte hareket etmektedirler.

Yine bir çok Avrupa ülkelerinde sendikalar dinsel ya da ideolojik görüşleri ne olursa olsun, işverenlerin karşısında daha güçlü olabilmek için birleşme yoluna gitmekte, ya da birlikte hareket etmektedirler. Buna bir örnek olarak Hollanda'daki birçok sendikanın bundan bir süre önce 200.000 üyeli Sanayi İşçileri Sendikası Industriebond - NVV şeklinde birleşmiş olmalarını gösterebiliriz.

Batı ve Doğu arasındaki sendikal buzlar da, son siyasal gelişmelere paralel olarak -bu gelişmeleri biraz geriden izlemekle birlikte- çözülmektedir. Uluslararası Çalışma Teşkilâtı (ILO) tarafından dünya sendikalarının sorunlarının incelenmesi amacıyla örgütlenmesi istenen toplantı gerçekleşecek olursa bu yakınlaşma daha da artacaktır.

Bu genel açıklamadan sonra günümüzde uluslararası sendika hareketini, geleneksel sendikal dayanışma dışında, ilgilendiren iki önemli konuyu ele almak isteriz.

Bunlardan biri yabancı işçiler konusu, öbürü de çok - uluslu firmalar konusudur.

YABANCI İŞÇİLER SORUNU

Yabancı işçiler sorununu şöyle ele almak gerekir : Birinci sanayi devriminin gerçekleşmesinde başta İngiltere olmak üzere, öbür kapitalist ülkeler, ülkelerindeki yedek işsizler ordusundan nasıl yararlandı iseler ve bu sanayileşme bu işsizler olmadan nasıl gerçekleşme olanağına sahip değil idiyse, bunun gibi, günümüzde de Batı Avrupa'nın kapitalist ülkeleri gelişmekte olan ülkelerden gelen işsizlere çok şey borçludurlar. (Yabancı işçilerin ekonomik ve sosyal koşullarını dergimizin başka bir bölümünde ele almış olduğumuzdan bu bölümü üzerinde burada daha fazla bir şey söylemiyeceğiz.)

Gelelim işin sendikal açısına. Son zamanlara kadar yabancı işçi çalıştıran ülkelerin sendikaları yabancı işçileri örgütleme işine gereken önemi vermemekteydiler. Oysa biz şuna inanıyoruz ki, yabancı işçilerin sorunları bir dereceye kadar ancak bulundukları ülkelerdeki sendikalara üye olmalarıyla çözümlenebilir. Sonra gerek yerli işçiler, gerekse yabancı işçiler uluslararası işçi hareketinin bölünmez parçalarıdırlar ve bunların sorunları aynıdır. İşte uluslararası sendikalar geçen bir kaç yıl içinde bunun bilincine varmış ve bu alanda harekete geçmişlerdir.

Bunun en belirgin örneği 1972 yılının sonlarına doğru Yugoslavya'da yabancı işçiler konusunda yapılmış olan toplantıdır. Hem yabancı işçi çalıştıran, hem de yabancı işçi gönderen ülkelerin sendikalarını bir araya getiren bu toplantıda, yabancı işçi sorunu yukarıda işaret ettiğimiz açıdan el alınmış ve olumlu kararlara varılmıştır.

ÇOK ULUSLU FİRMALARIN SENDİKAL AÇIDAN TAHLİLİ :

Çok - uluslu firmalar konusuna gelince, son zamanlarda dünya işçi hareketinin en önemli sorunlarından biri haline gelmiş olan bu «çok - uluslu» ya da «uluslararası» firmalar konusu üzerinde durmak gerek.

Bu gibi firmaların sermaye ortaklığına, başta Amerika olmak üzere, birçok farklı ulusun sermaye sahipleri katılıyorlar ya da aynı tekelleşmiş sermayenin dünyanın farklı köşelerinde işyerleri, fabrikaları bulunuyor.

Ülkemizde de hayli yaygın olan bu firmalara örnek olarak General Motors, Ford, Chrysler, Good - Year, US Royal, Pirelli, Shell, Mobil, Standart Oil, Nestle, Unilever, Ciba - Geigy, Bayer, Pfizer, Basf ve daha yüzlercesi gösterilebilir.

Çok - Uluslu firmaların dünyanın dört buca-

ğına dağılmış işyerlerinde milyona yaklaşan işçi çalışıyor. Bu işçiler kendi ulusal sendikalarına üye olmakla birlikte, bu sendikalar da uluslararası sendika örgütlerinde bir araya gelmiş. Ne var ki, çok-uluslu firmaların gittikçe artan yoğunlaşması ve merkezleşmesine karşılık, henüz uluslararası sendikalar aynı güce erişmiş değiller.

Son yıllarda, çok-uluslu firmaların işçileri üzerinde büyük baskı kurmaya ve çeşitli ülkelerde çalışan işçilerin ücret ve koşullarını bu ülkelerden çok uzaklarda bulunan merkezlerinden saptamaya gitmeleri karşısında uluslararası sendika hareketi de kendine çeki düzen verme gereğini duydu ve hayli ilerlemeler kaydedildi.

Uluslararası firmaların işyerlerinde çalışan işçiler, dünyanın neresinde olurlarsa olsunlar aynı firmanın işyerlerinde çalışan işçilerle kendi sorunlarının aynı olduğu bilincine varmaya başladılar. (Bu konu dergimizde ayrı bir yazı dizisi içinde etraflıca incelenmektedir.)

Son yıllarda, dünya işçi hareketi yeni eylemlere girişti. Çok-uluslu bir firmanın, herhangi bir işyerinde firma ile uyuşmazlığa düşen işçiler ve onların sendikaları, aynı firmanın öbür ülkelerdeki işçilerini sendikalarınca çeşitli yollardan desteklenme olanağını daha güçlü bir şekilde sağlamaya başladılar. Bu şekiller, işçilerin protesto ve destek mesajlarından başlamak üzere malî yardım, işi yavaşlatma, sempati ve destekleme grevlerine kadar değişmektedir.

Bütün bu olumlu gelişmeler ihtiyaçlardan doğmaktadır. Günümüzde çok-uluslu firmalara karşı sendikaların tek tek mücadele verme olanakları kalmamıştır. Ulusal ve uluslararası sendikalar ve tek tek işçiler bu gerçeğin bilincine vardıkları oranda çok-uluslu firmalarla olan uluslararası mücadele o kadar güçlenecektir. Yine bu mücadelenin bölünmüş ulusal ve uluslararası sendika hareketlerince başarıyla yürütülemiyeceği bilinci arttıkça sendikaların ulusal ve uluslararası birliği daha da güçlenecektir

SONUÇ:

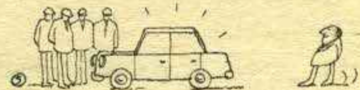
Bütün bu koşullar ve gerekler, memleketimizdeki gerçek işçi sendikalarının da örgütsel birlik için ileri adımlar atması, bağımsız sendikaların DISK içindeki yerlerini alması Türkiye'nin somut koşulları açısından önem kazanmıştır. DISK, Türkiye'nin demokratik düzene yeniden özgür bir seçimle geçme döneminde kendine düşen politik ağırlığı koymuş ve bundan çok olumlu bir sonuç da alınmıştır. Sendikalararası ilişkilerin yeni bir değerlendirmeye tâbi tutulması, özgürlükçü, demokratik ve dışa bağımlı olmayan sendikaların DISK'le birlikte ortak çabalar için bir araya gelmesi kaçınılmaz, daha fazla savsaklanamaz bir görev olmuştur.

(Tan ORAL)

İşçi ücretleri ve pahalılık

Aydın MERİÇ

İnsanca, uygar bir hayat sürmek bütün insanların ve özellikle bütün değerlerin yaratıcısı işçilerin en doğal hakkıdır. Bu ise işçilerin gerçek ücretlerinin belirli bir tüketim hacmine yetecek düzeye ulaşmasına bağlıdır. Fakat gelin görün ki gerçek durum hiç te öyle değildir. Bir yandan işçi ücretleri bir miktar artar görünür iken öte yandan tüketim malları fiatları daha hızlı bir tempo ile artmakta ve işçilerin alım gücü, refah seviyesi artacağına düşmektedir.

İŞGÜCÜ ve ÜCRETLER

İşçinin iş yapma kabiliyeti olan işgücü kapitalist toplumlarda bir metadır; yani diğer mallar gibi alınıp satılırlar, diğer mallar gibi bir değeri vardır. Kapitalistlerin karşılığında para yani ücret ödedikleri bu işgücüdür.

Üretim sürecinde yer alan her mal ürüne kendi değerini aktarır iken işgücü kullanıldığında, belli bir süre içinde kendi değişim değerinden daha fazla bir değer yaratır. Kârın kaynağı bu «FAZLA» dır.

Kapitalistler büyük bir aldatmaca ile ödedikleri, değişim değeri olan ücreti kullanım değeri olan harcanan emeğin karşılığı gibi gösterirler ve bu arada işçinin sırtından elde ettikleri bu «FAZLA» yı gözden kaçırıp kâr olarak cebe indirirler.

ÜCRETLER ve FİATLAR

İşçinin sırtından elde edilen «FAZLA» nın miktarını arttırmak şu üç yoldan biri veya bunların şu ya da bu şekilde bir bileşimi ile mümkündür.

1. İş gününün uzatılması
2. İşçilerin gerçek ücretlerinin düşürülmesi,
3. Emeğin verimliliğinin yükseltilmesi.

Biz yazımızda özellikle ikinci yolun nasıl işlediğini, yani işçilerin gerçek ücretlerinin Türkiye'de nasıl düşürülmek istendiğini gene kapitalistlerin kendi istatistiklerine dayanarak göstermeye çalışacağız. Bu amaçla 1963 ve 1972 yılları arasındaki dönemde sigortalı işçilerin ortalama ücretleri ile aynı yıllardaki tüketim malları fiatlarına ait geçinme indekslerini mukayese edeceğiz.

Okurun dikkatini şu noktalara çekmek isteriz :

Genel olarak ücret, bir işçi ile ailesinin haftanın yedi günü ve günün yirmidört saati normal bir hayat yaşayabilmesine imkân verecek bir hafta düzeni karşılığıdır. Yalnız ne var ki eldeki istatistiklerde ortalama ücrete, ödenen primler, fazla mesai ve kıdem tazminatları da dahil edilmiş ve böylece ücretler şişirilmiştir.

Fiat indeksi olarak İstanbul şehri tüketici fiatları geçinme genel indeksleri ortalaması alınmıştır.

Tablo I'i incelediğimizde sigortalı işçilerin ortalama ücretlerinde 1963 yılına oranla 1972 yılında yalnızca % 17.5 luk bir artış olduğu görülecektir. Bir diğer deyişle işçilerin tüketim ve refah seviyelerinde on yılda ancak % 17.5 luk gerçek bir artış olmuştur.

Tablo I'in bize gösterdiği bir diğer önemli gerçek 1971 yılından sonra işçi ücretlerindeki artışın hızla düşmeye başlamış olmasıdır. Bu durumun başlıca nedeni 12 Mart 1971 sonrası siyasi iktidarlarının işçi sınıfına karşı yürüttükleri baskıcı ve antidemokratik uygulamalardır.

TABLO I

YIL	ORTALAMA ÜCRET	ÜCRET INDEKSİ	FİAT INDEKSİ	FARK %
1963	17.91	100.0	100.0	0.0
1964	19.50	108.8	100.8	8.0
1965	21.61	120.6	104.8	15.8
1966	23.53	131.4	113.6	17.8
1967	25.84	144.2	129.6	14.6
1968	28.22	157.5	137.6	19.9
1969	32.13	179.3	144.2	35.1
1970	35.32	197.2	155.6	41.6
1971	39.09 (1)	212.6	185.2 (1)	27.4
1972	40.40 (2)	231.2	213.7 (1)	17.5

Kaynak : Türkiye İstatistik Yıllığı 1971, sahife 172 tablo 156 ve sahife 438 tablo 405, DIE.

(1) Türkiye'nin Ekonomik Göstergeleri 1968 - 1972, Türkiye İş Bankası

(2) İktisadî Rapor 1973, sahife 91 tablo 75, Türkiye Odalar Birliği.

TABLO II

1963 ve 1972 YILLARI MİLLİ GELİR ARTIŞLARI ve İŞÇİ ÜCRETLERİ

(Cari Fiatlarla)

	1963	1972	ARTIŞ
GSMH	66,801,400,000.— TL.	236,802,700,000.— TL.	% 354
Fert Başına Milli Gelir	2,253.— TL.	6,375.— TL.	% 283
İşçi Ücretleri	17.91 TL.	40.40 TL.	% 231.2

Kaynak : Türkiye Milli Geliri, Kaynak ve Yöntemler, DİE 1973.

Tablo II'den görüldüğü üzere Türkiye'de milli gelir 1963'den 1972 yılına % 354 oranında artar iken işçi ücretleri yalnızca % 231 oranında artmıştır. Fert başına düşen milli gelir ise % 283 oranında artar iken işçi ücretleri bunun da çok gerilerinde kalmıştır.

Bunun açık anlamı şudur :

Türkiye toplumunda zaten eşitsiz olan gelir dağılımındaki, işçi sınıfı aleyhine olan durum, son on yılda daha da bozulmuştur. İşçi sınıfının kendi yarattığı değerlerden aldığı pay sürekli olarak azalmakta buna karşılık, egemen sınıfların el koydukları payın oranı büyümektedir.

İşçi sınıfının sendikal mücadelesi içinde bu haksızlığı bir ölçüde önleyecek çare oynak merdiven sistemidir.(1) Bu arada dikkat edilecek husus oynak merdiven sistemini yalnızca tüketim mallarına ait geçinme indekslerine değil, aynı zamanda milli gelir artışlarına da bağlamaktır. Teklifimiz odur ki asgari işçi ücretleri her yıl otomatik olarak gerek tüketim malları fiatlarındaki artış gerekse milli gelirdeki artış oranında artmalıdır.

Ancak bu şekilde işçiler mevcut hayat şartlarını, refah seviyelerini koruyabilirler. İşte ancak o zaman sendikalar yalnızca mevcut durumun korunması için değil, işçilerin daha iyi iş ve yaşama şartlarına kavuşması için mücadelelerini daha başarılı bir şekilde yaparlar.

---

(1) Oynak Merdiven Sistemini Savunalım, Sina Pamukçu, DISK DERGISI sayı 4 - 5, Eylül - Ekim 1973.

CUMHURİYETİN 50. YILINDA İŞÇİ HAKLARINA BAKALIM

(Baştarafı 3'üncü sayfada)

kün çıkmasında emekçi halkın tepkisi önemli ölçüde etkin olmuştur. 1960 da başarısını gören işçi sınıfı, 14 Ekim seçimlerinden sonra ve Cumhuriyetin 50. yıl dönümünde demokrasiye inançlı olmanın zaferini de kutlamıştır. Zira bozuk düzeni Anayasa uyarınca halk yararına değiştirmeyi yeni bir politika olarak bildirgesine alan yeni CHP, Mecliste parti olarak çoğunluğu sağlamıştır. Bu sonuç, işçi haklarının yeni bir anlayışla ele alınacağının da bir güvencesi olmuştur. Onun için Cumhuriyetin 50. yılında işçi hakları mutlaka korunacak, genişletilecek, geliştirilecektir. Anayasamızın sosyal niteliği, hukuk devleti ilkesi ve hiç bir zümreye ve sınıfa ayrıcalık tanınmayacağını maddeleştiren felsefesi hayata geçirilecektir.

DİSK, Anayasanın «Egemenlik ulusundur» ilkesinin takipçisi olarak ulusun, yani işçinin, köylünün, esnafın, dar gelirlinin, emeğiyle geçinenlerin, iktisaden başkasına tâbi olan üreticilerin v.b.- egemenliğini sağlayacak yasaların çıkarılması, ya da bir kısım yasaların değiştirilmesi için parlamenterlerle sıkı ilişkiler kuracak, söz ve yayın yoluyla eğitici, uyarıcı, aydınlatıcı görev yapacaktır.

Sandıktan çıkanlar, sandık başında oy verenlerin özlemlerine ve Anayasada yer alan ilkelere önem vermek zorundadırlar. Oy veren milyonlarca vatandaş, Atatürk'ün vaadinin gerçekleştirilmesini beklemektedir. Atatürk demişti ki :

«Türkiye Cumhuriyeti mesut, muvaffak ve muzaffer olacaktır.»

Saadeti geniş emekçi halk kitlelerine tattırmak Meclislerle hükümetin ortak vazifesidir. Bu doğrultudaki çalışmalarda başarı sağlanması için bu girişimde olanları desteklemek te işçi sınıfına düşer. Bu takdirde Atatürk'ün özlediği zafer de Cumhuriyetin 50. yılını kutlarken oluşan Seçimler sonrası dönemin ulusumuza en büyük armağanı olur.

DİSK DERGİSİ

Bu dergimizi muntazaman izlemek istiyorsanız, okumalarını arzuladığınız yakın arkadaşlarınızın ve sizin ev ya da adreslerinizi bize bildirin, sizlere her sayısını posta ile gönderelim.

DİSK Dergisi
Barbaros Bulvarı
Uluğ Han 64/4
Beşiktaş - İstanbul

"devlet yönetiminde söz ve karar sahibi olmak istiyoruz"

"devlet yönetiminde söz ve karar sahibi olmak istiyoruz"

"devlet yönetiminde söz ve karar sahibi olmak istiyoruz"

"devlet yönetiminde söz ve karar sahibi olmak istiyoruz"

TAN